

บทที่ 3 หน้าที่นำสืบ

หน้าที่นำสืบเป็นเรื่องสำคัญที่สุดเรื่องหนึ่งของกฎหมายลักษณะพยาน หน่วยความที่ไม่เข้าใจเรื่องหน้าที่นำสืบอาจทำให้ถูกความแพ็คดี หากศาลกำหนดหน้าที่นำสืบไม่ถูกต้องอาจทำให้คู่ความได้เปรียบเสียเปรียบกันในเชิงคดี หรือเกิดความไม่เป็นธรรมขึ้นก็ได้ เพราะตามปกติแล้วผู้ที่เป็นฝ่ายนำสืบก่อนอาจจะเสียเปรียบคู่ความที่นำสืบภายหลัง มีโอกาสปรับปรุงพยานหลักฐานของตนได้

โดยทั่วไปหน้าที่นำสืบหมายถึงการที่คู่ความจะต้องพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่าข้ออ้างหรือข้อเดียงของตนเป็นความจริง เพื่อศาลจะได้ตัดสินคดีให้คนชนะ หน้าที่นำสืบจึงเกี่ยวกับการนำพยานหลักฐานมาพิสูจน์ข้อเท็จจริงต่อศาล เว้นแต่เป็นกรณีที่ศาลอาจฟังข้อเท็จจริงได้โดยไม่ต้องมีการสืบพยาน การไม่ปฏิบัติหน้าที่นี้หรือปฏิบัติไม่ถูกต้อง ไม่ครบถ้วน อาจมีผลให้คู่ความผู้มีหน้าที่ต้องแพ็คดีทั้งคดี หรือบางส่วนก็ได้

ในทางปฏิบัติเกี่ยวกับคดีจะพบเห็นหรือได้ยินถ้อยคำในการสืบพยานอยู่เป็นประจำ 3 คำ คือ หน้าที่นำสืบ ภาระการพิสูจน์ และหน้าที่นำสืบก่อน

คำว่า “หน้าที่นำสืบ” เป็นถ้อยคำที่บัญญัติไว้ในมาตรา 84 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ส่วนคำว่า ภาระการพิสูจน์นั้นไม่ได้บัญญัติไว้ในกฎหมายไทย หากแต่เป็นถ้อยคำที่ยอมรับและใช้กันมานานในกฎหมายลักษณะพยานในความหมายเช่นเดียวกัน กับหน้าที่นำสืบ คำว่า “ภาระการพิสูจน์” กับคำว่า “หน้าที่นำสืบ” จึงมีความหมายอย่างเดียวกัน

ภาระการพิสูจน์หรือหน้าที่นำสืบ คือ ภาระหรือหน้าที่ที่คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีหน้าที่จะต้องนำสืบพิสูจน์ข้อเท็จจริงในประเด็นข้อใดที่จะทำให้คดีของตนชนะคดี

ส่วนหน้าที่นำสืบก่อน กือ หน้าที่ที่คู่ความฝ่ายใดจะเป็นผู้มีหน้าที่ในการนำพยานหลักฐานเข้าสืบก่อนตามคำสั่งศาลดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 183

การกำหนดหน้าที่นำสืบในคดีแพ่ง หรือคู่ความฝ่ายใด (ไกร) เป็นผู้มีหน้าที่นำสืบในคดีแพ่ง อาจพิจารณาโดยยึดถือจากหลักดังต่อไปนี้

1. ผู้ใดกล่าวอ้างข้อเท็จจริงได ผู้นั้นมีหน้าที่นำสืบข้อเท็จจริงนั้น เรียกย่อๆ ว่า ผู้ไดกล่าวอ้างผู้นั้นนำสืบ
2. ผู้ใดโต้แย้งหรือเสียประโยชน์จากข้อสันนิษฐานของกฎหมายที่มิใช่ข้อสันนิษฐานเด็ดขาด มีหน้าที่นำสืบ
3. คู่ความที่อ้างข้อเท็จจริงซึ่งผิดปกติ หรือผิดธรรมชาติ เป็นผู้มีหน้าที่นำสืบ
4. ข้อเท็จจริงที่อยู่ในความรู้เห็นของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งโดยเฉพาะฝ่ายนั้นมีหน้าที่นำสืบ

1. หลักการกำหนดหน้าที่นำสืบที่ว่าผู้ใดกล่าวอ้างข้อเท็จจริงได ผู้นั้นมีหน้าที่นำสืบข้อเท็จจริงนั้น มาจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 84 วรรคหนึ่ง “ถ้าคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งกล่าวอ้างข้อเท็จจริงอย่างใดๆ เพื่อสนับสนุนคำฟ้องหรือคำให้การของตน ให้หน้าที่นำสืบข้อเท็จจริงนั้นยกอยู่ก่อนคู่ความฝ่ายที่กล่าวอ้าง” หลักผู้ไดกล่าวอ้างผู้นั้นมีหน้าที่นำสืบเป็นหลักการกำหนดหน้าที่นำสืบที่สำคัญที่สุดและเป็นหลักที่ใช้ในคดีแพ่ง เป็นส่วนใหญ่เกือบทั้งหมด เหตุผลก็เพราะว่าเมื่อคู่ความฝ่ายไดกล่าวอ้างข้อเท็จจริงไดเพื่อประโยชน์แก่รูปคดีของตน คู่ความฝ่ายนั้นก็ชอบที่จะต้องรับภาระและเสี่ยงภัยที่จะเป็นฝ่ายแพ้คดี หากตนไม่สามารถจะพิสูจน์ข้อเท็จจริงที่ตนกล่าวอ้างขึ้นได สำหรับโจทก์นั้นไม่มีปัญหา เพราะว่าโจทก์ยังฟ้อง โจทก์จะต้องอ้างข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายมาในฟ้องของโจทก์หากจำเลยให้การปฏิเสธ ซึ่งโจทก์ก็ต้องมีภาระการพิสูจน์ ส่วนจำเลยนั้นwininจังหวัดมาก เพราะเหตุว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 177 บังคับไว้ว่าจะต้องยื่นคำให้การอย่างไร จึงจะชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งจะเห็นได้จากมาตรา 177 วรรคสองบัญญัติว่า คำให้การของจำเลยต้องแสดงโดยแจ้งชัดว่าจะรับหรือปฏิเสธและจะต้องมีเหตุแห่งการ

นั้นด้วย คำว่า “เหตุแห่งการนั้น” ก็อ เหตุผลประกอบการรับหรือปฏิเสธ หรืออาจจะเป็นข้ออ้างขึ้นใหม่ที่ได้ ถ้าจำเลยมีข้ออ้างขึ้นใหม่ จำเลยย่อมมีภาระการพิสูจน์ในประเด็นที่อ้างขึ้นใหม่ตามหลักที่ว่าไหรอ้าง ผู้นั้นต้องมีภาระการพิสูจน์ แต่ถ้าจำเลยไม่ได้อ้างอะไรขึ้นใหม่ จำเลยก็ไม่ต้องมีภาระการพิสูจน์

ตัวอย่าง โจทก์ฟ้องว่า จำเลยกู้ยืมเงินไปจากโจทก์ 1,000,000 บาท ตามสัญญาท้ายฟ้อง จำเลยให้การว่า จำเลยไม่เคยกู้ยืมเงินจากโจทก์ สัญญาภัยท้ายฟ้องเป็นสัญญาปลอม คดีมีประเด็นข้อพิพาทว่า จำเลยกู้ยืมเงิน 1,000,000 บาท ไปจากโจทก์หรือไม่และสัญญาภัยท้ายฟ้องเป็นสัญญาปลอมหรือไม่ ประเด็นข้อพิพาทดังกล่าว โจทก์เป็นฝ่ายกล่าวอ้างว่าจำเลยกู้ยืมเงินไปจากโจทก์ตามสัญญาท้ายฟ้อง จำเลยปฏิเสธ โจทก์จึงมีหน้าที่นำสืบหรือภาระการพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่าจำเลยได้กู้ยืมเงินของโจทก์ไปจริงและสัญญาภัยเป็นสัญญาที่แท้จริง เป็นหลักฐานแห่งการกู้ยืมเงินที่ใช้บังคับได้ตามกฎหมาย หากโจทก์ไม่นำสืบพยานโจทก์ต้องเป็นฝ่ายแพ้คดี แต่ในเรื่องเดียวกันนี้ หากจำเลยให้การว่าจำเลยกู้ยืมเงินโจทก์ไปจริง แต่จำเลยทำในฐานะตัวแทนบริษัท เนี่ย瓦 จำกัด ซึ่งจำเลยทำงานอยู่เท่านั้น ซึ่งโจทก์ก็รู้ดีอยู่แล้ว โจทก์ชอบที่จะฟ้องเรียกเจ้ากับบริษัท เนี่ย瓦 จำกัด จะฟ้องจากจำเลยไม่ได้ ถ้าข้อเท็จจริงมิเท่านี้ จะมีประเด็นข้อพิพาทว่า จำเลยกู้ยืมเงินโจทก์ไปจริงหรือไม่ ซึ่งถ้าจำเลยไม่สืบพยานเลย จำเลยจะแพ้ เพราะจำเลยยอมรับว่า จำเลยทำสัญญาภัยไว้กับโจทก์ โจทก์หมดภาระการพิสูจน์ในประเด็นนี้ จำเลยอ้างขึ้นใหม่ว่าทำในฐานะตัวแทนบริษัทเนี่ย瓦จำกัด ซึ่งในสัญญาไม่ปรากฏว่าจำเลยเป็นตัวแทนใครจำเลยจึงจะต้องมีภาระการพิสูจน์

ข้อสังเกต เมื่อจากหน้าที่นำสืบหรือภาระการพิสูจน์ของคู่ความนั้นจะมีเฉพาะในประเด็นที่เป็นปัญหาข้อเท็จจริงเท่านั้น คู่ความไม่ต้องนำสืบในปัญหาข้อกฎหมาย แต่ถ้ายังไม่เป็นปัญหาข้อเท็จจริงหรือปัญหาข้อกฎหมาย หากไม่เข้าใจดีพอ ก็จะสับสนได้ นอกจากนี้ ในเรื่องปัญหาข้อเท็จจริงยังมีผลเกี่ยวพันไปถึงคดีที่ต้องห้ามอุทธรณ์หรือฎีกานิปัญญาในปัญหาข้อกฎหมายไว้โดยสั่งเบป ดังนี้

ข้อเท็จจริง ได้แก่ เหตุการณ์ที่ปรากฏขึ้น หรือการมีอยู่หรือไม่มีอยู่ของเหตุการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติหรือภาระการทำลงมุนย์ก็

ได้ ฉะนั้นปัญหาข้อเท็จจริงจึงเป็นปัญหาที่จะต้องวินิจฉัยว่า ข้อเท็จจริงที่คู่ความโถดีเกียงกันอยู่นั้น มีอยู่อย่างไรเป็นอย่างไร หรือเกิดขึ้นอย่างไร เช่น ปัญหาที่จะต้องวินิจฉัยว่า จำเลยกู้ยืมเงินไปจากโจทก์จริงหรือไม่ จำเลยเป็นผู้สั่งจ่ายเช็คพิพากษารึไม่ จำเลยค้างชำระค่าเช่าซื้อแก่โจทก์หรือไม่ เพียงใด หรือในคดีอาญาปัญหาว่าจำเลยเป็นคนร้ายที่ลักทรัพย์ในบ้านผู้เสียหายหรือไม่ หรือจำเลยเป็นคนร้ายที่ทำร้ายผู้เสียหายตามฟ้องหรือไม่ เป็นต้น

ส่วนปัญหาข้อกฎหมาย ได้แก่ ปัญหาเกี่ยวกับการตีความในด้านทกฎหมายต่างๆ การตีความถ้อยคำในเอกสาร นิติกรรมสัญญา และระเบียนข้อบังคับต่างๆ ตลอดจนการตีความในคำฟ้องและการนำข้อเท็จจริงซึ่งบุติดแล้วมาปรับกับด้านกฎหมาย เช่น ปัญหาที่โถดีแจ้งกันว่า ด้านทกฎหมายตามที่โจทก์อ้างนั้นหมายความว่าอย่างไร ข้อตกลงระหว่างโจทก์กับจำเลยขัดต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชนหรือไม่ ฟ้องโจทก์เคลื่อนคลุนหรือไม่ โจทก์มีอำนาจฟ้องหรือไม่ เป็นต้น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 266/2525 การกระทำการของโจทก์แม้จะเป็นความผิดแต่จำเลยให้สัตยาบันแล้ว ปัญหาที่ว่าการกระทำการของจำเลยเป็นการให้สัตยาบันหรือไม่ เป็นข้อกฎหมาย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1324/2532 การอนุญาตให้ถอนฟ้องหรือไม่ เป็นคุลพินิจของศาลที่จะสั่งได้ตามที่เห็นสมควร จึงเป็นปัญหาข้อเท็จจริง จำเลยอุทธรณ์โถดีแจ้งการใช้คุลพินิจดังกล่าวจึงเป็นอุทธรณ์ในข้อเท็จจริง

คำสั่งคرارองศาฎีกาที่ 1777/2532 ฎีกาของจำเลยข้อที่ว่าโจทก์มีส่วนทำละเมิดด้วยนั้น ศาลอุทธรณ์ฟังข้อเท็จจริงว่า โจทก์ไม่มีส่วนในการกระทำความผิดด้วย ฎีกาของจำเลยข้อนี้เป็นฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง ส่วนที่จำเลยฎีกว่า จำเลยที่ 1 ไปก่อเหตุที่จังหวัดนครราชสีมา จะว่าจำเลยที่ 2 ที่ 3 ซึ่งเป็นบิดามารดาของจำเลยที่ 1 ซึ่งเป็นผู้เยาว์ และมีภูมิลำเนาอยู่ที่จังหวัดบุรีรัมย์ไม่ใช่ความระมัดระวังจำเลยที่ 1 ตามสมควรหาได้ไม่ จำเลยที่ 2 ที่ 3 จึงไม่ต้องร่วมรับผิดกับจำเลยที่ 1 ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 429 เป็นฎีกาในปัญหาข้อกฎหมาย

คำสั่งคำร้องศาลฎีกาที่ 1916/2532 แม้ทุนทรัพย์ที่พิพากท์ไม่ถึง 50,000 บาท แต่ปัญหาว่าเครื่องจักรที่ใช้ผสมปูนของโจทก์เป็นส่วนควบกับที่ดินและเป็นส่วนควบที่สำคัญ หรือไม่นั้นเป็นปัญหาข้อกฎหมาย อุทธรณ์ของจำเลยจึงไม่ต้องห้าม

คำสั่งคำร้องศาลฎีกาที่ 816/2535 จำเลยอุทธรณ์ว่า ศาลไม่พิพากษาให้เป็นไปตามคำท้า เป็นอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมาย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1227-1230/2535 ศาลมแรงงานกลางฟังข้อเท็จจริงว่าเครื่องจักรที่โจทก์ควบคุมโดยสภาพไม่ก่อให้เกิดอันตรายแก่บุคคลภายนอก จำเลยอุทธรณ์ว่าศาลมแรงงานกลางวินิจฉัยไม่ตรงกับข้อเท็จจริงที่ปรากฏในสำนวน เป็นอุทธรณ์โดยแบ่งคุลพินิจในการรับฟังพยานหลักฐาน เป็นอุทธรณ์ในข้อเท็จจริง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 654/2536 เมื่อศาลมแรงงานกลางฟังข้อเท็จจริงว่า จำเลยไม่ได้ค้างชำระค่าส่วนแบ่งการขาย เพราะโจทก์ไปดำเนินการแทนอื่น โจทก์ไม่ได้ส่วนแบ่งการขาย การที่โจทก์อุทธรณ์ว่า โจทก์ยังมีสิทธิได้รับส่วนแบ่งการขายในการอุทธรณ์โดยเดียงข้อเท็จจริง ไม่ชอบด้วยพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลมแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522 มาตรา 54

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 845/2537 ศาลมแรงงานกลางฟังข้อเท็จจริงว่า โจทก์และจำเลยไม่ได้กำหนดให้มีการทดลองงานและฟังไม่ได้ว่าโจทก์ไม่มีความสามารถในการทำงาน จำเลยอุทธรณ์ว่า จำเลยเลิกจ้างโจทก์ระหว่างทดลองงานและโจทก์หย่อนสมรรถภาพในการทำงาน เป็นอุทธรณ์โดยเดียงคุลพินิจในการรับฟังพยานหลักฐานของศาลมแรงงานกลาง เป็นอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1390/2537 นายจ้างทำสัญญาด้วยไม่จ่ายค่าล่วงเวลาให้แก่ลูกจ้าง สัญญาดังกล่าวขัดแย้งกับกฎหมายคุ้มครองแรงงาน ซึ่งเป็นกฎหมายเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน สัญญาดังกล่าวเป็นโมฆะ (การทำสัญญาด้วยไม่จ่ายค่าล่วงเวลา เป็นปัญหาข้อเท็จจริง สัญญาดังกล่าวเป็นโมฆะหรือไม่ เป็นปัญหาข้อกฎหมาย)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 383/2538 ปัญหาว่าค่าให้การของจำเลยก่อให้เกิดประเด็นข้อพิพาทหรือไม่ เป็นปัญหาข้อกฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน

คำสั่งค้ำร่องศาลฎีกาที่ 1727/2540 ข้อที่จำเลยอุทธรณ์ว่า การวินิจฉัยของศาลแรงงานกลางเป็นการวินิจฉัยนอกประเด็นที่คู่ความมิได้โต้เตียงกันและไม่ใช่ข้อเท็จจริงที่จะต้องนำสืบ ทั้งมิใช่ข้อกฎหมายอันเกี่ยวด้วยความสงบเรียบร้อยของประชาชนที่ศาลจะยกขึ้นวินิจฉัยเองได้ เป็นปัญหาข้อกฎหมาย ไม่ต้องห้ามอุทธรณ์ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522 มาตรา 54 วรรคหนึ่ง

สำหรับการอุทธรณ์ปัญหาข้อกฎหมาย แต่การที่ศาลจะวินิจฉัยข้อกฎหมายนี้ จะต้องวินิจฉัยข้อเท็จจริงอย่างอื่นเสียก่อน ถือว่าเป็นการอุทธรณ์ข้อเท็จจริงเพื่อไปสู่ปัญหาข้อกฎหมาย คาดภัยตัดสินเป็นบรรทัดฐานว่า การอุทธรณ์ดังกล่าวเป็นการอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง เช่น จำเลยอุทธรณ์ว่า โจทก์ไม่มีอำนาจฟ้องพระลายมือชื่อผู้มอบอำนาจในหนังสือมอบอำนาจให้ฟ้องคดีเป็นลายมือชื่อปลอม ปัญหาว่าโจทก์มีอำนาจฟ้องหรือไม่เป็นปัญหาข้อกฎหมาย แต่ในคดีนี้การจะวินิจฉัยเรื่องอำนาจฟ้องจะต้องวินิจฉัยว่า ลายมือชื่อในหนังสือมอบอำนาจปลอมหรือไม่ ซึ่งเป็นข้อเท็จจริง จึงต้องถือว่าอุทธรณ์ดังกล่าวเป็นอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริง (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1728/2533)

นอกจากนี้ยังปรากฏตัวอย่างจากแนวคำพิพากษาของศาลฎีกว่า ปัญหาว่าโจทก์ซึ่งเป็นลูกจ้างหุด้งงานตั้งแต่วันที่เท่าไหร่ เป็นปัญหาข้อเท็จจริง ส่วนปัญหาที่ว่าโจทก์ละทิ้งหน้าที่เป็นเวลาสามวันทำงานติดต่อกันโดยไม่มีเหตุอันสมควรหรือไม่ เป็นปัญหาข้อกฎหมาย โจทก์กระทำประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงหรือไม่ เป็นปัญหาข้อกฎหมาย ค่าเสียหายของโจทก์มีเพียงใด การกำหนดค่าเสียหายเป็นคุณพินิจของศาลซึ่งเป็นปัญหาข้อเท็จจริง ปัญหาว่าโจทก์ฝ่าฝืนระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับการทำงานของจำเลยในกรณีร้ายแรงหรือไม่ เป็นปัญหาข้อกฎหมาย ปัญหาว่าจำเลยซึ่งเป็นนายจ้างประสบภาระค่าดุลหรือไม่ เป็นปัญหาข้อเท็จจริง ส่วนการที่จำเลยเลิกจ้างโจทก์ด้วยเหตุดังกล่าวเป็นการเลิกจ้างที่ไม่เป็นธรรมหรือไม่ เป็นปัญหาข้อกฎหมาย

หลักผู้ได้กล่าวอ้างข้อเท็จจริงได ผู้นั้นมีหน้าที่นำสืบ มีข้อยกเว้นตามที่บัญญัติไว้ตาม มาตรา 84 วรรคสอง คือ

(1) คู่ความไม่ต้องพิสูจน์ข้อเท็จจริงซึ่งเป็นที่รู้กันอยู่ทั่วไป หรือซึ่งไม่อาจโต้แย้งได้ หรือซึ่งศาลเห็นว่าคู่ความอึกฝ่ายหนึ่งได้รับแล้ว

(2) ถ้ามีข้อสันนิษฐานไว้ในกฎหมายเป็นคุณแก่คู่ความฝ่ายใด คู่ความฝ่ายนั้นต้องพิสูจน์แต่เพียงว่า ตนได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขแห่งการที่ตนจะได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานนั้นครบถ้วนแล้ว"

นอกจากนี้ยังมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการที่ศาลอาจรับฟังข้อเท็จจริงโดยไม่ต้องสืบพยาน กระจัดกระจายอยู่ที่อื่นอีก ซึ่งอาจสรุปหลักเกณฑ์เรื่องข้อเท็จจริงที่ศาลรับฟังได้โดยไม่ต้องสืบพยานเป็น 4 ประการดังนี้⁹

1. ข้อเท็จจริงที่ศาลรู้เอง
2. ข้อเท็จจริงที่ศาลมีอำนาจพิจารณาได้
3. ข้อเท็จจริงที่คู่ความรับกันหรือถือว่ารับกัน
4. ข้อเท็จจริงที่มีข้อสันนิษฐานของกฎหมาย

1. ข้อเท็จจริงที่ศาลรู้เอง หมายถึง ข้อเท็จจริงที่ศาลรู้ได้เองโดยไม่ต้องสืบพยาน จะนั้น ข้อเท็จจริงที่เข้าในหลักนี้ ศาลก็วินิจฉัยไปตามความรู้นั้นได้ สิ่งที่ศาลจะรับรู้ได้เองนี้ จะต้องเป็นข้อเท็จจริงที่กฎหมายถือว่าศาลรู้ได้เองเป็นการทั่วไป ไม่ใช่เฉพาะในคดี แต่ศาลจะอาศัยความรู้เห็นส่วนตัวในข้อเท็จจริงใดมาเป็นข้อวินิจฉัยไม่ได้ สิ่งที่กฎหมายถือว่าศาลรับรู้เองนั้นได้แก่

1.1 ตัวบทกฎหมาย หมายถึง ข้อเท็จจริงที่ว่าตัวบทกฎหมายใดมีอยู่และยังมีผลใช้บังคับหรือไม่ มีเนื้อความอย่างไร ความมีอยู่มีผลบังคับและเนื้อหาสาระของกฎหมายบทนึงบทใดเป็นข้อเท็จจริงซึ่งแตกต่างจากปัญหาที่ว่าข้อกฎหมายนั้นๆ หมายความว่าอย่างไร อันเป็นปัญหาข้อกฎหมาย เช่น

⁹ เท็มชัย ชุดวงศ์ เรื่องเดิม หน้า 15

คำพิพากย์ศาลฎีกาที่ 1074/2525 ข้อบัญญัติส่วนท้องถิ่นเป็นกฎหมายใช้บังคับแก่คนทั่วประเทศ ไม่ใช่บังคับเฉพาะแต่คนในท้องถิ่นเท่านั้น จึงเป็นกฎหมายที่ศาลจะต้องทราบเอง โจทก์มิต้องนำสืบความในข้อบัญญัติดังกล่าว

คำพิพากย์ศาลฎีกาที่ 1662/2505 (ประชุมใหญ่) เมื่อคณะปฏิวัติได้ทำการยึดอำนาจปกครองประเทศไทยได้เป็นผลสำเร็จหัวหน้าคณะปฏิวัติย้อมเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองบ้านเมือง ข้อความใดที่หัวหน้าคณะปฏิวัติสั่งบังคับประชาชนก็ต้องถือว่าเป็นกฎหมาย แม้พระมหากษัตริย์จะมิได้ทรงตราออกมาด้วยคำแนะนำและยินยอมของสภาผู้แทนราษฎร หรือสภานิติบัญญัติของประเทศไทยก็ตาม

คำพิพากย์ศาลฎีกาที่ 295/2516 กฎหมายเดรสามาคม แม้จะตราขึ้นโดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ก็มิใช่กฎหมายที่รักันโดยทั่วไป เป็นข้อเท็จจริงที่จะต้องนำสืบ

ข้อสังเกต

(1) ตามแนวคำพิพากย์ศาลฎีกา ได้วินิจฉัยว่า ประกาศของกระทรวงต่างๆ หรือระเบียบข้อบังคับของทางราชการนั้น ไม่ใช่กฎหมายที่รักันโดยทั่วไป คู่ความที่กล่าวอ้างประกาศหรือระเบียบข้อบังคับของทางราชการจะต้องนำสืบเช่น

คำพิพากย์ศาลฎีกาที่ 650/2532 ประกาศของกระทรวงการคลังที่กำหนดอัตราดอกเบี้ยขั้นสูงที่จะอนุญาตให้ธนาคารและสถาบันการเงินเรียกเก็บจากลูกค้าเกินกว่าอัตราอัตราร้อยละ 15 ต่อปี ตามปกติได้นั้น ไม่ใช่กฎหมายที่ศาลจะต้องรู้เรื่อง ถือเป็นปัญหาข้อเท็จจริง คู่ความที่ประสงค์จะได้ประโยชน์ตามประกาศของกระทรวงการคลังฉบับนั้นจะต้องกล่าวอ้างและนำสืบให้เห็นถึงประกาศกระทรวงการคลังฉบับดังกล่าวว่า อนุญาตให้สถาบันการเงินหรือธนาคารเรียกดอกเบี้ยเงินกู้จากลูกค้าได้สูงกว่าร้อยละ 15 ต่อปี ศาลมิจะตัดสินให้ ถ้าไม่กล่าวอ้างหรือกล่าวอ้างแต่ไม่นำสืบให้เห็นก็ถือว่าฟังไม่ได้ว่า มีประกาศกระทรวงการคลังดังกล่าวอนุญาตให้สถาบันการเงินหรือธนาคารเรียกดอกเบี้ยจากลูกค้าได้เกินกว่าร้อยละ 15 ต่อปี

(2) สำหรับประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องการคุ้มครองแรงงานนั้น แม้จะเป็นเพียงประกาศของกระทรวงแต่เนื้อหาสาระมีลักษณะเป็นกฎหมายสารบัญญัติที่สำคัญจึงถือว่าเป็นกฎหมายที่รักันโดยทั่วๆ ไป

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 270/2510 ประcasกระทรวงภาคไทย เรื่องหลักเกณฑ์และวิธีการจ่ายเงินค่าทดแทนตลอดจนจำนวนเงินค่าทดแทนเป็นหลักเกณฑ์และวิธีการจ่ายเงินค่าทดแทน ซึ่งกระทรวงภาคไทยมีอำนาจกำหนดขึ้นให้ตามประcasของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 19 ข้อ 3 วรรค 2 นั้น มีผลบังคับอย่างกฎหมาย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 779/2519 ประcasกระทรวงภาคไทย เรื่องแรงงานสัมพันธ์ ออกตามอำนาจในข้อ 4 และ 14 แห่งประcasของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 103 มีผลบังคับอย่างกฎหมาย ซึ่งรับกันว่ามีอยู่และประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ถือว่าเป็นที่ทราบกันโดยทั่วไป ไม่ต้องนำสืบพยาน

(3) กฎหมายที่ศาลต้องรับรู้เรื่องนี้จำกัดเฉพาะกฎหมายไทยเท่านั้น ถ้ามีกรณีที่ศาลไทยจะต้องใช้กฎหมายต่างประเทศ ความมีอยู่และความหมายของกฎหมายต่างประเทศ เป็นอย่างไร ถือเป็นข้อเท็จจริงซึ่งถูกความต้องนำสืบ

1.2 ข้อเท็จจริงซึ่งเป็นที่รู้กันโดยทั่วไป หรือซึ่งไม่อาจโต้แย้งได้ หมายถึง ข้อเท็จจริงที่รู้กันอย่างแพร่หลายหรือความประ Agoอยู่ของข้อเท็จจริงนั้นๆ สามารถวินิจฉัยได้โดยไม่มีทางจะโต้แย้งได้ ข้อเท็จจริงดังกล่าวนี้จึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องพิสูจน์กันอีก เพราะศาลหรือคนธรรมชาติทั่วๆ ไปก็ยอมจะทราบข้อเท็จจริงนั้นได้เอง การคงสืบพยานในข้อเท็จจริงประเภทนี้เป็นการประหัดค่าใช้จ่ายและทำให้การพิจารณาคดีรวดเร็วยิ่งขึ้น เช่น ความหมายของล้อຍคำภาษาไทยโดยปกติธรรมชาติ ขนบธรรมเนียมประเพณีที่รู้กันทั่วไปและมีมาช้านาน สิ่งที่ปรากฏอยู่ตามธรรมชาติ พระอาทิตย์ขึ้นทางทิศตะวันออก ตกทางทิศตะวันตก มนุษย์มีแขน 2 ข้าง น้ำตาลมีรสหวาน เกลือมีรสเค็ม เป็นต้น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 612/2504 ในเรื่องเครื่องหมายการค้า รูปลักษณะเครื่องหมายการค้าของโจทก์และจำเลยคล้ายคลึงกัน อันจะแสดงว่าจำเลยลอกเลียนเครื่องหมายการค้าของโจทก์หรือไม่ เป็นข้อที่ศาลพึงพิจารณาได้เอง เช่น บุคคลทั่วไปควรจะรู้กันจะนั้น แม่ค้าจะเพียงตรวจสอบด้วยรูปลักษณะเครื่องหมายการค้าประกอบพยานเอกสาร โดยไม่สืบพยานบุคคลก็ชอบที่จะทำได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1989/2506 คำกล่าวดูหมิ่นว่า “ถ้าไม่เอามึงให้เสียหน้า อีหน้าหัวควยพรรคนี้” เป็นถ้อยคำที่มีความหมายดูหมิ่นผู้อื่นอยู่ในตัวแล้ว เพราะเป็นถ้อยคำที่

สามัญชนเข้าใจได้ชัดอยู่ในตัวเองไม่ใช่ถ้อยคำพิเศษ โจทก์ไม่ต้องนำสืบอธินาย (หากเป็นถ้อยคำที่มีความหมายแตกต่างจากความหมายโดยปกติ หรือถ้อยคำที่มีความหมายหลายอย่างต้องนำสืบอธินายความหมายนั้นๆ เช่น คำว่า “อิน้ำไม้มีดไฟ”)

คำพิพากยศาสตรฎีกาที่ 2222/2518 อายุความคดี昏迷 1 ปี ครบกำหนดวันที่ 8 ซึ่งเป็นวันเสาร์ โจทก์ยื่นฟ้องวันจันทร์ที่ 10 ดังนี้ไม่ขาดอายุความ ศาลรู้องตามปฏิทินว่าวันเสาร์เป็นวันหยุดราชการประจำสัปดาห์โดยโจทก์ไม่ต้องเบิกความถึง

คำพิพากยศาสตรฎีกาที่ 694/2506 ประเพณีการค้าของธนาคารที่ให้ธนาคารเรียกคอกเบี้ยกันได้นั้นเป็นข้อเท็จจริงที่ต้องนำสืบ เมื่อผู้กล่าวอ้างไม่นำสืบก็รับฟังไม่ได้

คำพิพากยศาสตรฎีกาที่ 436/2509 เนพาเรื่อยนั้นทางยาวเช่น เรื่องทางยาวของกลางในคดีนี้เป็นเรื่อที่รู้จักกันอยู่ทั่วไปว่าเป็นเรื่อเล็กๆ ไม่ใหญ่โตขนาดหนึ่ง ใช่ว่ารับส่งในแม่น้ำลำคลอง โดยข้อเท็จจริงไม่มีทางฟังว่าเป็นเรื่อมีระหว่างบรรทุกเกิน 250 ตัน ได้เลย ฉะนั้น เมื่อข้อเท็จจริงเป็นที่รับรู้กันอยู่ทั่วไปดังกล่าวถึงแม่โจทก์จะมิได้บรรยายฟ้องว่ามีระหว่างบรรทุกเท่าใด ศาลย่อมฟังข้อเท็จจริงได้ว่าเรื่อยนั้นทางยาวพร้อมด้วยเครื่องยนต์ของกลางในคดีนี้ มีระหว่างบรรทุกไม่เกิน 250 ตัน

คำพิพากยศาสตรฎีกาที่ 3230/2532 ข้อเท็จจริงที่ว่าวันใดเป็นวันหยุดราชการหรือไม่ เป็นข้อเท็จจริงที่รู้กันโดยทั่วไปและศาลรู้ได้เอง คู่ความไม่ต้องนำสืบ

คำพิพากยศาสตรฎีกาที่ 1876/2533 การกระทำความผิดใดเป็นภัยร้ายแรงต่อส่วนรวมหรือไม่ เป็นข้อเท็จจริงที่รู้กันอยู่ทั่วไป โจทก์ไม่ต้องนำสืบ และสภาพความผิดดังกล่าว ศาลอาจหันยกขึ้นวินิจฉัยประกอบการพิจารณาลงโทษจำเลยได้

คำพิพากยศาสตรฎีกาที่ 6918/2540 ตามสูตรสำเร็จเวลาดวงจันทร์ขึ้นจากพื้นพิภพ เป็นข้อเท็จจริงซึ่งเป็นที่รู้กันอยู่ทั่วไปว่าในแต่ละวันดวงจันทร์จะขึ้นจากพื้นพิภพเวลาเท่าไร และจะขึ้นช้าลงวันละ 48 นาที ทั้งดวงจันทร์จะตกลงหลังจากขึ้นแล้ว 12 ชั่วโมง วันเกิดเหตุวันที่ 22 ตุลาคม 2536 ตรงกับวันขึ้น 7 ค่ำ ตามสูตรสำเร็จดังกล่าวดวงจันทร์ขึ้นจากพื้นพิภพเวลา 11.36 นาฬิกา และดวงจันทร์ตกลงพื้นเวลา 23.36 นาฬิกา ช่วงวันเวลาเกิดเหตุวันที่ 22, 23 และ 24 ตุลาคม 2536 ดวงจันทร์ขึ้นจากพื้นพิภพแล้วทั้งสิ้น ขณะเกิดเหตุซึ่งเป็นเวลากลางคืน ย่อมมีแสงจันทร์ดังที่ผู้เสียหายเบิกความ พังได้ว่าเมื่อวันที่ 22, 23 และ

24 ตุลาคม 2536 จำเลยได้ข่มขืนกระทำชำเราผู้เสียหายซึ่งอายุไม่เกินสิบสามปีและเป็นการกระทำแก่คิมยซึ่งอยู่ในความดูแลของจำเลย พยานจำเลยไม่มีน้ำหนักหักด้านพยานโจทก์ได้

ข้อสังเกต ในคดีแพ่งเกี่ยวนே่องกับคดีอาญา ในการพิพากษาคดีส่วนแพ่ง ศาลจำต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 ข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคดีอาญาจึงเป็นข้อเท็จจริงที่คู่ความไม่อาจโต้แย้งได้

2. ข้อเท็จจริงที่ศาลมีผลตรวจเห็นเอง เป็นเรื่องที่ศาลรับทราบข้อเท็จจริงบางอย่างเข้าสู่ความรู้ของศาลเองในระหว่างการพิจารณาคดีโดยไม่ต้องมีการสืบพยาน เมื่อศาลมีผลตรวจเห็นและรับทราบแล้วก็จะบันทึกไว้ในรายงานกระบวนการพิจารณา ซึ่งศาลนี้ยังไม่ใช้คุณพินิจหรือยกขึ้นมาวินิจฉัยข้อเท็จจริงในคดีได้ เพราะเป็นข้อเท็จจริงที่เข้ามาสู่สำนวนความโดยชอบนอกเหนือไปจากโดยพยานหลักฐาน ถึงที่ศาลมีผลตรวจเห็นได้องค์ได้แก่ บุคคล วัตถุ และสถานที่ เช่น การสังเกตอาการปักริยาของพยานบุคคลที่มาเบิกความในศาล ก็อาจเป็นข้อเท็จจริงที่ช่วยศาลมีผลตรวจเห็นน้ำหนักคำพยานว่าจะเชื่อพยานรายนี้หรือไม่ หรือในคดีปลดล็อกทรัพย์ ผู้เสียหายอ้างว่าจำหน่ายจำเลยคนหนึ่งได้ เพราะคืนนี้พระจันทร์ขึ้นเต็มดวงทางตะวันออก และฉายแสงเข้ามาทางหน้าต่างของห้องที่เกิดเหตุ ถ้าศาลมองส่ายอาจไปดูสถานที่เกิดเหตุก็ได้ว่าทางด้านตะวันออกที่พยานกล่าวอ้างนั้น ห้องที่เกิดเหตุมีหน้าต่างจริงหรือไม่¹⁰

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1170/2499 โจทก์ฟ้องเรียกเงินจากจำเลยตามสัญญาภัยและสัญญาค้ำประกัน จำเลยให้การปฏิเสธว่า ถ้ายเมื่อชื่อผู้กู้และผู้ค้ำประกันไม่ใช่ถ้ายเมื่อชื่อของจำเลยทั้งสอง ศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ยกฟ้องโจทก์ โจทก์ฎีกานี้มีประเด็นในข้อกฎหมายว่าพยานหลักฐานพอฟังได้หรือไม่ว่าเอกสารที่โจทก์นำมาฟ้องเป็นเอกสารที่แท้จริงและถูกต้อง ศาลฎีกานี้ได้ตรวจสอบพยานเอกสารและพยานบุคคลที่โจทก์จำเลยนำสืบแล้ว เห็นว่าพยานโจทก์ซึ่งไม่มีน้ำหนักพอให้เชื่อถือได้ว่ามีการกู้เงินกันจริง พยานจำเลยมีน้ำหนักน่าเชื่อถือยิ่งกว่าข้อที่โจทก์ฎีกาว่า ศาลไม่มีอำนาจตรวจดูเอกสารสัญญาภัยถึงรอบถอยมือ ถ้ายเห็นปากกาบน

¹⁰ เกี๊ยวยชัย ชูติวงศ์ เรื่องเดิม หน้า 24

ก็เป็นข้อโต้เดียงที่ไร้สาระ เพราะสิ่งใดที่บุคคลธรรมดาก็อาจตรวจเห็นได้แล้ว ศาลก็ย่อมตรวจเห็นเองได้ ถูกใจทักษิณไม่ใช่พิพากษายืน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2576/2526 สิ่งใดที่บุคคลธรรมดาก็อาจตรวจเห็นได้เอง ศาลก็ย่อมตรวจเห็นเองได้ ศาลมีอำนาจตรวจลายมือชื่อจำเลยในเอกสารหมายฉบับ ทั้งที่ปรากฏในเอกสารพิพากษาและที่จำเลยลงลายมือชื่อตัวอย่างต่อหน้าศาลเปรียบเทียบกัน เป็นการวินิจฉัยข้าคประเด็นข้อพิพากษาแห่งคดีได้ โดยศาลเชื่อว่าเป็นลายมือชื่อของบุคคลเดียวกัน ทั้งที่ผู้เชี่ยวชาญได้ตรวจพิสูจน์แล้ว ลงความเห็นได้แต่เพียงว่า่น่าเชื่อว่าจะไม่ใช่ลายมือชื่อของบุคคลเดียวกัน

หมายเหตุ คดีนี้จำเลยปฏิเสธว่าลายมือชื่อในสัญญาขายลดเช็คพิพากษาไม่ใช่ลายมือชื่อของจำเลย โดยจำเลยขอให้ส่งลายมือชื่อดังกล่าวไปตรวจพิสูจน์และผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นว่าน่าเชื่อว่าลายมือชื่อในสัญญาขายลดเช็คพิพากษากับลายมือชื่อจำเลยตามตัวอย่าง ไม่ใช่ลายมือชื่อของบุคคลเดียวกัน แต่ศาลฎีกวินิจฉัยว่าลายมือชื่อจำเลยในสัญญาขายลดเช็คพิพากษากับลายมือชื่อที่จำเลยเซ็นชื่อต่อหน้าศาล และลายมือชื่อจำเลยในเอกสารอื่นๆ ที่จำเลยรับว่าเป็นลายมือชื่อของจำเลย มีลักษณะการเขียน ช่องไฟของตัวอักษร และรูปลักษณะของตัวอักษร ตลอดจนความหนาบางของลายเส้นตัวอักษรคล้ายคลึงกันเป็นส่วนมาก น่าเชื่อว่าลายมือชื่อทั้งหมดเป็นของบุคคลคนเดียวกัน ซึ่งเป็นการตรวจเห็นข้อเท็จจริงของศาลด้วยตนเอง

ข้อสังเกต

- สิ่งที่ศาลจะตรวจเห็นเองได้นั้น ควรจะเป็นสิ่งที่คนธรรมดาก็สามารถตรวจดูและวินิจฉัยได้ โดยไม่ต้องอาศัยความรู้ความสามารถพิเศษ เช่น การวินิจฉัยว่าบิดแผลที่หน้าของผู้เสียหายของเห็นได้ในระยะเท่าใด เพื่อจะตัดสินว่าเสียโภมหรือไม่ แต่ถ้าข้อเท็จจริงนั้นเป็นเรื่องที่ต้องอาศัยความรู้ความชำนาญพิเศษ ศาลก็ไม่ควรจะวินิจฉัยเสียเอง เพราะอาจผิดพลาดได้ ศาลควรแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้ชำนาญการพิเศษมาทำการตรวจและวินิจฉัยแทน

2. คู่ความอาจยื่นคำร้องขอให้ศาลตรวจบุคคล วัตถุ หรือสถานที่ได้ เช่นการไปตรวจดูที่เกิดเหตุ หรือเพชญสืบสถานที่พิพาทเป็นต้น สิ่งที่ปรากฏแก่ศาลถือว่าเป็นข้อเท็จจริงที่ศาลตรวจเห็นเอง เช่นเดียวกันและสามารถนำมาเป็นข้ออ้างในการวินิจฉัยข้อเท็จจริงได้

3. ข้อเท็จจริงที่คู่ความรับกันหรือถือว่ารับกัน สำหรับข้อเท็จจริงที่คู่ความรับกันอันเป็นเหตุให้ศาลพึงเป็นยุติได้โดยไม่ต้องสืบพยานนั้น ต้องเป็นการรับกันในศาลในคดีนี้ เท่านั้น (ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาเมื่อจะเป็นการเพชญสืบนอกศาลก็ตาม) การรับในศาลนี้เป็นการรับต่อหน้าผู้พิพากษา ซึ่งจะขัดปัญหาเรื่องรับโดยไม่สมควรใจ หรือถูกหลอกลวง บุญเข็ญไปได้บางส่วน นอกจากนี้ยังเป็นการประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายของคู่ความในการสืบพยาน และช่วยให้คดีดำเนินไปได้โดยรวดเร็ว กฎหมายจึงยอมให้ถือว่า การรับกันของคู่ความเป็นยุติได้โดยไม่ต้องสืบพยาน

การรับข้อเท็จจริงในคดีแพ่ง ซึ่งทำให้ข้อเท็จจริงยุติโดยไม่ต้องสืบพยานนี้อาจเป็นการยอมรับโดยตรงหรือเป็นกรณีที่ถือว่าเป็นการยอมรับก็ได้¹¹

3.1 การยอมรับโดยตรง มี 2 กรณี คือ

3.1.1 การยอมรับอย่างชัดแจ้งในคำให้การ เมื่อจำเลยให้การยอมรับข้อกล่าวอ้างของโจทก์ ข้อเท็จจริงก็ยอมรับฟังได้ยุติตามข้อกล่าวอ้างนั้น ไม่มีประเด็นข้อพิพาทที่จะต้องพิสูจน์อีก เช่น โจทก์ฟ้องว่า จำเลยกู้ยืมเงินไปจากโจทก์ 1,000,000 บาท ขอให้บังคับจำเลยชำระหนี้ จำเลยได้รับสำเนาคำฟ้องแล้วให้การรับว่าจำเลยได้กู้เงินจากโจทก์ตามคำฟ้องจริง แต่จำเลยไม่มีเงินชำระหนี้คืนดังนี้ ศาลย่อมสั่งคงสืบพยานโจทก์และพยานจำเลยและวินิจฉัยคดีให้จำเลยชำระหนี้แก่โจทก์ตามฟ้องได้

3.1.2 การยอมรับโดยคู่ความแตลงยอมรับต่อศาลในระหว่างพิจารณาคดี เช่น ในวันนัดชี้ส่องสถาน ศาลอาจสอบถามคู่ความ คู่ความอาจแตลงรับข้อเท็จจริงบางอย่างต่อศาลก็ได้ แม้จะเป็นข้อที่ได้ให้การต่อสู้ไว้ในคำให้การแล้วก็ตาม เช่น คดีแรงงานโจทก์ฟ้องว่า โจทก์เป็นลูกจ้างของจำเลย เข้าทำงานตั้งแต่วันที่ 1 มีนาคม 2537 ได้รับค่า

¹¹ เง็มชัย ชูติวงศ์ เรื่องเดิม หน้า 24

จ้างอัตราสุดท้ายเดือนละ 12,000 บาท ต่อมาวันที่ 15 มีนาคม 2540 จำเลยเลิกจ้างโจทก์ โดยโจทก์ไม่มีความผิดและไม่จ่ายค่าชดเชยให้แก่โจทก์ ขอให้มีบังคับจำเลยจ่ายค่าชดเชย 72,000 บาท แก่โจทก์ ในวันนัดพิจารณาจำเลยยื่นคำให้การเป็นหนังสือว่าจำเลยจ้างโจทก์ เข้าทำงานในวันที่ 20 มีนาคม 2537 โจทก์ได้รับค่าจ้างอัตราสุดท้ายเดือนละ 10,000 บาท เมื่อเลิกจ้างจำเลยจ่ายค่าชดเชยให้แก่โจทก์ตามกฎหมายแล้วเป็นเงิน 30,000 บาท ขอให้ยก ฟ้อง แต่เมื่อศาลสอบถามโจทก์และจำเลยแล้วลงต่อศาลว่า โจทก์ได้รับค่าจ้างอัตราสุดท้าย เดือนละ 10,000 บาท หากเดือนใดโจทก์ไม่มาทำงานสาย ไม่ขาดงานและทำงานเกินเป้า หมายที่จำเลยกำหนดจ่ายจะให้ค่าตอบแทนเป็นเบี้ยขั้นแก่โจทก์อีกเดือนละ 2,000 บาท และจำเลยจ่ายเงินค่าชดเชยให้แก่โจทก์แล้ว 30,000 บาทจริง ดังนี้ประเดิมเรื่องค่าจ้างอัตรา สุดท้ายของโจทก์รับฟังยุติได้ว่าโจทก์ได้รับค่าจ้างอัตราสุดท้ายเดือนละ 10,000 บาท โดย คู่ความไม่ต้องพิสูจน์ในประเดิมนี้อีก (เบี้ยขั้นไม่ใช่ค่าจ้าง) คดีคงมีประเดิมข้อพิพาทว่า โจทก์เข้าทำงานเป็นลูกจ้างจำเลยเมื่อไร และจำเลยจะต้องจ่ายเงินค่าชดเชยให้แก่โจทก์เพิ่ม อีกหรือไม่ เพียงใด

ข้อสังเกต ส่วนการยอมรับข้อเท็จจริงกันของคู่ความนักศาลมีชื่ออาจรับกันต่อหน้า พยานคนอื่นๆ หรือแม้แต่การยอมรับกันในศาลแต่เป็นคดีเรื่องอื่นๆ ไม่อยู่ในข้อยกเว้นของ มาตรา 84(1) คู่ความที่กล่าวอ้างข้อเท็จจริงดังกล่าวต้องนำสืบ

3.2 กรณีที่ถือว่าเป็นการยอมรับ แยกพิจารณาได้ดังนี้

3.2.1 กรณีจำเลยไม่ให้การโต้แย้งข้ออ้างตามคำฟ้องของโจทก์ หรือ ให้ การปฏิเสธไม่ชัดแจ้ง ดังนี้ ต้องถือว่าจำเลยยอมรับตามข้ออ้างของโจทก์แล้ว (ตัวอย่างคำ พิพาทมาตรฐานถือค่าว่าวิไวแล้วในบทที่ 2 เรื่องการกำหนดประเดิมข้อพิพาท)

3.2.2 กรณีที่กฎหมายบัญญัติให้ถือว่าเป็นการรับ มีบทบัญญัติพิเศษที่ กฎหมายให้ถือว่าคู่ความรับข้อเท็จจริงดังต่อไปนี้คือ

(1) ถ้าศาลสั่งให้คู่ความฝ่ายหนึ่งส่งเอกสารในความครอบครองต่อศาล และคู่ความฝ่ายนั้นไม่ยอมส่ง ก็ให้ถือว่า คู่ความฝ่ายนั้นยอมรับในข้อเท็จจริงแห่งข้ออ้างที่จะ นำสืบโดยเอกสารนั้น (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 123)

(2) การที่คู่ความฝ่ายหนึ่งกระทำการใดๆ อันเป็นการป้องกันมิให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งอ้างเอกสารเป็นพยานได้ กฎหมายปรับให้ฝ่ายแรกเป็นผู้เสียประโยชน์ โดยถือว่าคู่ความฝ่ายแรกได้ยอมรับว่าข้อเท็จจริงตามเอกสารนั้นได้มีอยู่จริง (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 124)

(3) การที่คู่ความฝ่ายหนึ่งไม่คัดค้านการที่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งจะนำพยานเอกสารมาสืบเสียงก่อนวันสืบพยาน กฎหมายปรับให้ฝ่ายที่ไม่คัดค้านเสียประโยชน์ โดยถือว่าคู่ความฝ่ายที่ไม่คัดค้านได้ยอมรับในข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการมีอยู่ ความเท็จจริงแห่งเอกสารนั้น หรือความถูกต้องแห่งสำเนาเอกสารนั้น (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 125)

(4) การที่ศาลสอบถามคู่ความในวันซึ่งสองสถานเกี่ยวกันข้อเท็จจริงที่คู่ความฝ่ายอื่นยกขึ้นเป็นข้ออ้าง ข้อเท็ย และพยานหลักฐานต่างๆ ที่คู่ความได้เสนอไว้ในบัญชีระบุพยาน ถ้าคู่ความฝ่ายใดไม่ตอบคำถามเกี่ยวกับข้อเท็จจริงใด หรือปฏิเสธข้อเท็จจริงโดยไม่มีเหตุแห่งการปฏิเสธโดยชัดแจ้ง ให้ถือว่ายอมรับข้อเท็จจริงนั้นแล้ว... (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 183)

หมายเหตุ บทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าวมีลักษณะเป็นข้อสันนิษฐานเด็ดขาด แต่ไม่คัดอำนาจศาลในการที่วินิจฉัยว่าจะรับฟังข้อเท็จจริงดังกล่าวหรือไม่ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 828/2519)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 183-185/2497 จำเลยไม่ส่งเอกสารที่จำเลยครอบครอง ตามคำสั่งเรียกเอกสารตามที่โจทก์อ้าง ถือว่าจำเลยยอมรับตามข้ออ้างของโจทก์ที่จะต้องนำสืบโดยเอกสารนั้นแล้ว

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2016/2517 โจทก์ฟ้องว่าได้ทำสัญญาเช่าซื้อที่ดินจากจำเลย หนังสือสัญญาไม่ข้อความว่า จำเลยจะสร้างบ้านให้โจทก์ภายในกำหนดเวลาในสัญญาด้วย แต่จำเลยไม่สร้างให้เสร็จตามสัญญา จำเลยให้การต่อสู้ว่า ข้อความในหนังสือสัญญาที่ว่า จำเลยจะสร้างบ้านให้เสร็จตามที่โจทก์ฟ้องนั้นเป็นข้อความปลอม โจทก์จึงขอให้ศาลมีคำสั่งเรียกเอกสารดังกล่าว จำเลยทราบคำสั่งแล้วไม่ส่ง

เอกสารภายในกำหนดที่ศาลสั่ง ดังนี้ต้องถือว่าจำเลยได้ยอมรับว่าข้อความในเอกสารที่มีอยู่ตามที่โจทก์กล่าวอ้าง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 123

คำพิพากษาศาลมูลน้ำที่ 1271-1272/2508 จำเลยมิได้คัดค้านความถูกต้องของสำเนาเอกสารแต่อย่างใด เมื่อไม่มีความจำเป็นที่โจทก์จะต้องส่งต้นฉบับเอกสาร ข้อโต้แย้งว่าโจทก์มิได้ส่งต้นฉบับเอกสารตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 93 และเอกสารมิได้มีผลทางแพ่งตามที่โจทก์ไป เพราะคดีฟังเป็นยุติโดยไม่ต้องฟังเอกสารที่ว่านี้ได้แล้ว

คำพิพากษาศาลมูลน้ำที่ 828/2519 การที่จำเลยส่งสำเนาเอกสาร ซึ่งจำเลยจะนำสืบให้โจทก์ ก่อนสืบพยานโจทก์แล้ว โจทก์ไม่ได้ยื่นคัดค้านว่าเป็นเอกสารปลอม อันทำให้โจทก์ไม่มีสิทธิจะนำสืบว่าเป็นเอกสารปลอม ไม่เป็นการตัดอำนาจศาลที่จะวินิจฉัยว่าเป็นเอกสารปลอมหรือไม่ ทั้งจำเลยมิได้คัดค้านเมื่อตอนโจทก์นำสืบปฏิเสธเอกสารดังกล่าว จำเลยจะยกขึ้นคัดค้านภายหลังหาได้ไม่

คำพิพากษาศาลมูลน้ำที่ 495/2523 จำเลยมิได้คัดค้านความแพ้จริงของต้นฉบับสำเนาเอกสาร หรือความไม่ถูกต้องของสำเนาเอกสารเดียวกันวันเดียวกันตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 125 หรือในขณะที่โจทก์ส่งสำเนาเอกสารต่อศาล เมื่อต่อมาโจทก์ได้ส่งต้นฉบับสำเนาเอกสารดังกล่าวต่อศาลก่อนเสร็จการสืบพยานโจทก์ ถือได้ว่าโจทก์ได้อ้างและส่งต้นฉบับสำเนาเอกสารดังกล่าวเป็นพยานต่อศาลชอบด้วยกฎหมายแล้ว

คำพิพากษาศาลมูลน้ำที่ 3463/36 แม้เอกสารที่โจทก์อ้างส่งต่อศาลเป็นเพียงสำเนาที่ไม่มีพยานเบิกความรับรองก็ตาม แต่ต้นฉบับดังกล่าวก็อยู่ในความครอบครองของจำเลย และจำเลยไม่ได้คัดค้านว่าเอกสารนั้นไม่มีต้นฉบับหรือต้นฉบับปลอม หรือสำเนาไม่ถูกต้อง จึงต้องห้ามนิ่งให้คัดค้านการมีอยู่และความแพ้จริงของตราสารหรือความถูกต้องของสำเนาเอกสาร ศาลรับฟังเป็นพยานได้

คำพิพากษาศาลมูลน้ำที่ 1033/2539 โจทก์ฟ้องคดีโดยแนบสำเนาใบบันทึกการใช้บัตรเครดิตเป็นค่าสินค้าและบริการและสำเนาใบบันทึกการเบิกเงินสดของจำเลยเอกสารหมาย จ. 10 และ จ. 11 มาท้ายคำฟ้อง จำเลยทั้งสองได้รับสำเนาเอกสารดังกล่าวพร้อมกับฟ้องแล้ว ไม่ได้โต้แย้งคัดค้านการนำเอกสารมาสืบก่อนวันสืบพยานโดยเหตุว่าไม่มีต้นฉบับ

หรือต้นฉบับนั้นปลอมทั้งฉบับหรือบางส่วน หรือสำเนานั้นไม่ถูกต้องกับต้นฉบับและไม่ได้ขออนุญาตคัดค้านในภายหลังก่อนศาลชั้นต้นพิพากษา จึงถือไว้ว่าจำเลยทั้งสองได้ยอมรับถึงการมีอยู่ของต้นฉบับและความแท้จริงของต้นฉบับเอกสารดังกล่าว รวมทั้งยอมรับว่าสำเนาตรงกับต้นฉบับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 125 แล้ว ศาลย่อมอำนาจรับฟังสำเนาเอกสารดังกล่าวเป็นพยานหลักฐานแห่งเอกสารนั้นแทนต้นฉบับได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 93(1)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2459/2539 จำเลยเพียงแต่โถ่曳งไว้ในคำให้การว่าเอกสารท้ายฟ้องหมายเลข 5 (ซึ่งต่อมาในชั้นพิจารณาศาลมาย จ. 6) เป็นเอกสารที่โจทก์ทำขึ้นฝ่ายเดียวจำเลยไม่ขอรับรอง โดยจำเลยมิได้โถ่曳งคัดค้านว่าเอกสารดังกล่าวไม่มีต้นฉบับ หรือว่าต้นฉบับนั้นปลอมทั้งฉบับหรือบางส่วน หรือสำเนานั้นไม่ถูกต้องกับต้นฉบับอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 125 (เดิม) จึงถือไม่ได้ว่าจำเลยคัดค้านเอกสารหมาย จ. 6 ไว้แล้ว ศาลย่อมยื่นสำเนาเอกสารดังกล่าวซึ่งเป็นสำเนาแทนต้นฉบับได้ ไม่ต้องห้ามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา

93

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 9312/2539 แม้เอกสารหมาย จ. 19 เป็นเพียงสำเนาเอกสารแต่มีอโจทก์ทั้งห้าซึ่งถูกจำเลยอ้างเอกสารดังกล่าวมาเป็นพยานหลักฐานยัน มิได้คัดค้านว่าไม่มีต้นฉบับหรือต้นฉบับนั้นปลอมทั้งฉบับหรือบางส่วน หรือสำเนานั้นไม่ถูกต้องกับต้นฉบับก่อนวันสืบพยาน แต่ไม่ได้ขออนุญาตคัดค้านในภายหลังก่อนศาลชั้นต้นพิพากษา โจทก์ทั้งห้า จึงต้องห้ามไม่ให้คัดค้านการมีอยู่หรือความแท้จริงของเอกสารนี้นหรือความถูกต้องแห่งสำเนาเอกสารนั้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 125 เอกสารหมาย จ. 19 จึงรับฟังเป็นพยานหลักฐานได้

นอกจากการยอมรับโดยชัดแจ้ง และการถือว่ารับดังกล่าวมาแล้ว ยังมีกระบวนการพิจารณาอย่างหนึ่งซึ่งอาจถือได้ว่าเป็นกรณีที่คู่ความยอมรับข้อเท็จจริงที่ฝ่ายตรงข้ามกล่าวอ้างโดยมีเงื่อนไข นั่นคือ การดำเนินกระบวนการพิจารณาตามคำท้า กล่าวคือ ถ้าดำเนินกระบวนการพิจารณาแล้วสมประโภชน์ของคู่ความฝ่ายใด คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งจะยอมรับข้อเท็จ

จริงตามที่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งอ้างอันจะเป็นผลให้คู่ความฝ่ายที่ได้ประโยชน์เป็นฝ่ายชนะคดี โดยไม่ต้องมีการสืบพยานเพื่อพิสูจน์ตามประเดิมข้อพิพาท

คำทำคืออะไร ท่านศาสตราจารย์ประมูล สุวรรณศร “ได้อธิบายความหมายของการท้ากันในศาลไว้ว่า “การท้านั้น คือ การที่คู่ความฝ่ายหนึ่งแกล้งว่า จะรับกันในข้อเท็จจริงอย่างใดอย่างหนึ่ง ถ้าอีกฝ่ายหนึ่งจะยอมดำเนินกระบวนการพิจารณาเพียงเท่าที่ท้านั้นได้ แต่ถ้าฝ่ายหลังทำไม่ได้ ฝ่ายหลังก็จะยอมรับข้อเท็จจริงตามที่ฝ่ายแรกกล่าวอ้าง หรือถ้าจะกล่าวอีกประการหนึ่ง การท้ากันในศาลก็คือ การยอมรับข้อเท็จจริงตามที่อีกฝ่ายหนึ่งอ้างโดยมิเงื่อนไขบังคับก่อน แต่เงื่อนไขนั้นจะต้องเป็นสิ่งที่เกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการพิจารณา เช่น การสาบาน หรือการเบิกความของพยานปากหนึ่ง ศาลจะไม่ยอมให้คู่ความท้ากันด้วยเงื่อนไขที่เป็นการเสี่ยงทายหรือเสี่ยงโชคจากเหตุการณ์อย่างอื่น มิฉะนั้นการท้ากันนั้นอาจไม่ใช่การพิจารณาของศาลกล่าวคือ อาจเป็นการพนันขันต่อในศาลซึ่งเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน”

ลักษณะสำคัญของคำทำในศาล มีดังนี้¹²

(1) ต้องเป็นการท้ากันในเรื่องการดำเนินกระบวนการพิจารณา หรือเกี่ยวกับประเดิมแห่งคดี การท้ากันในเรื่องกระบวนการพิจารณา หมายความว่า คู่ความท้ากันให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น สาบาน สืบพยานร่วมกัน การท้าสืบพยานร่วมกันนี้มักเรียกว่า ท้าพยาน ส่วนการทำเกี่ยวกับประเดิมแห่งคดีหรือที่เรียกว่า ท้าประเด็นนั้น หมายถึงการที่คู่ความหันยกประเดิมใดประเดิมหนึ่งในคดีให้ศาลวินิจฉัยเพียงประเดิมเดียว แล้วตัดสินแพ้ชนะได้เลย ถ้าคู่ความหันยกเงื่อนไขอื่นที่ไม่ใช่การดำเนินกระบวนการพิจารณาหรือไม่เกี่ยวกับประเดิมในคดีมาท้ากันแล้ว ถือว่าเป็นการทำที่ไม่ชอบ ศาลจะไม่อนุญาตให้ท้ากัน เช่น โจทก์จันทร์ท้ากันว่า ถ้าวันนี้มีฟ้าผ่าให้โจทก์ชนะคดี ถ้าไม่มีฟ้าผ่าให้จำเลยชนะคดี ดังนี้ศาลไม่อนุญาต เพราะเป็นเรื่องการพนันขันต่อ ซึ่งขัดต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน

¹² เนื้อหา ชุดวงศ์ เรื่องเดิม หน้า 32, 33

(2) ต้องมีการกำหนดเงื่อนไขว่า ถ้าผลของการดำเนินกระบวนการพิจารณาหรือการชี้ขาดอุกมาอย่างหนึ่ง ให้ฝ่ายหนึ่งชนะ ถ้าผลของการอุกทำหนึ่ง ให้ออกฝ่ายหนึ่งชนะ ถ้าไม่มีเงื่อนไขนี้ไม่ถือเป็นการท้า เช่น การที่คู่ความตกลงกันจะประดิษฐ์ข้อพิพาทอื่นทั้งสิ้น และขอสืบพยานร่วมกันเพียงคนเดียว ถ้าพยานเบิกความอย่างไรก็ให้ศาลตัดสินไปตามนั้น เช่นนี้ไม่เป็นการท้า เพราะศาลยังต้องวินิจฉัยซึ่งน้ำหนักคำพยานร่วมนั้นอีกก่อนจะตัดสิน (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 803/2494, 1251/2503)

กรณีท้ากันดังต่อไปนี้ ศาลถือว่า เป็นเงื่อนไขเกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการพิจารณา "ไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน"¹³

- ท้ากันว่า โจทก์มีสิทธิเอาที่ดินพิพาทให้จำเลยเช่าได้หรือไม่ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 822/2510)

- ท้ากันว่า ตั้งตัวแทนไปซื้อที่ดินจากการขายทอดตลาด ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือหรือไม่ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 361/2494)
- ท้ากันให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจพิสูจน์ลายมือและลายพิมพ์นิวมือในสัญญาภัยและสัญญาค้ำประกัน (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 415/2507)
- ท้ากันว่า การรื้อฟากันห้อง เป็นการฝ่าฝืนข้อสัญญาท้ายห้องหรือไม่ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 502/2490)
- ท้ากันว่า สัญญาซื้อขายตามเอกสารหมาย จ. 1 ซึ่งไม่ปิดอาคารແສດມปี จะสมบูรณ์ตามกฎหมายหรือไม่ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 437/2518)
- ท้ากันให้แพทย์ไปตรวจอาการป่วยของคู่ความ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2292/2518)
- ท้ากันว่า เอกสารที่แสดงการยกให้เป็นเอกสารที่แท้จริงหรือไม่ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2292/2518)
- ท้ากันว่า ในมอนอ่านใจให้จำนำของสมบูรณ์หรือไม่ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 329/2500)

---

¹³ ยงยุทธ ราเวศรา เรื่องเดิม หน้า 188, 189

- ท้ากัน ให้ผู้ชำนาญตรวจพิสูจน์ลายมือชื่อ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 62/2499, 1497/2504, 393-395/2505, 160/2507, 447/2507, 1407/2513, 2640/2516 และ 2296/2516)
- ท้าstananต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 399/2492, 1323/2519)
- ท้ากันสืบพยานร่วมปากเดียว (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 728/2478, 1443/2482, 81/2492, 633/2492, 913/2495, 465/2501, 1370/2510, 1101/2516)
- ท้ากันให้ศาลชี้ขาดประเด็นข้อกฎหมาย (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 724/2490, 1413/2494, 656/2510)
- ท้ากันให้ถือเอกสารแห่งคำพิพากษาดีเรื่องอื่น (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1745/2518)
- ท้ากันให้ศาลวินิจฉัยว่าฟ้องเป็นฟ้องซ้ำหรือไม่ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 673/2518)
- ท้ากันว่า กรมมีหน้าที่นำสืบก่อน (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1649/2513)
- ท้ากันให้จำเลยไปทำแผนที่พิพาทกำหนดเขตตามคำพิพากษาดีคุณ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 541/2501, 1413/2519)
- ท้ากันให้พนักงานป้าไม้ชี้ที่พิพากษาว่าเป็นป้าสาวนหรือไม่ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1248/2501)
- ท้ากันให้ศาลวินิจฉัยชี้ขาดประเด็นข้อเดียวกันว่า จำเลยรับโอนที่ดินจากบิดาโจทก์ โดยสุจริตหรือไม่ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 274/2500)
- ท้ากัน ให้ผู้ชำนาญตรวจพิสูจน์ลายมือชื่อ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 62/2499, 1497/2504, 393-395/2505, 160/2507, 447/2507, 407/2513, 2640/2516, 2296/2518)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1333/2530 การท้ากันในศาล คือการยอมรับข้อเท็จจริง ตามที่อีกฝ่ายหนึ่งอ้างโดยมิเงื่อนไขบังคับก่อนคู่ความท้ากันโดยปกติเจ้าศาลานของจำเลย และ ส. เป็นเงื่อนไข กล่าวคือ ถ้าบุคคลทั้งสองยื่นstanan โจทก์ก็ยอมรับตามข้ออ้างของจำเลยและยอมแพ้คดี แต่ถ้าคู่ความทั้งสองไม่ยอมstanan จำเลยก็เป็นฝ่ายแพ้คดี ข้อตกลง

ดังกล่าวมีผลบังคับระหว่างคู่ความได้ ส่วนการสาบานตนของ ส. เป็นเพียงเงื่อนไขที่คู่กรณีกำหนดขึ้น การที่ ส. ไม่ได้รู้เห็นยินยอมในการตกลงนั้น หากให้ข้อตกลงดังกล่าวเป็นการไม่ชอบด้วยกฎหมายไม่ เมื่อจำเลยและ ส. ไปยังสถานที่กำหนดแล้ว แต่บุคคลทั้งสองไม่ยอมสาบาน จำเลยจึงต้องแพ็คดีไปตามคำท้า (ท้าพยาน)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5244/2531 คู่ความตกลงกันให้จำเลยพิสูจน์เพียงประเด็นเดียวว่า พยานหลักฐานที่จำเลยส่งอ้างฟังได้ว่าที่คืนโฉนดเลขที่ 1828 ของจำเลยเป็นที่สวนทั้งแปลงมาแต่ครั้งบรรพบุรุษหรือไม่ โดยโจทก์และจำเลยตกลงกันขอให้ผู้พิพากษาทั้งศาลรวม 6 นาย ออกรสิ่งซึ่งขาดแล้วให้ศาลมีพิพากษาไปตามข้อตกลงดังกล่าวนั้น อันเป็นการมอบให้ผู้พิพากษาทั้งศาลในศาลชั้นต้นแห่นั้นเป็นผู้วินิจฉัยซึ่งขาดข้อเท็จจริง จึงมีลักษณะเป็นคำท้า หรือเรียกได้ว่ามีการตกลงกันในประเด็นแห่งคดีโดยมิได้มีการถอนฟ้อง และข้อตกลงนั้นไม่เป็นการฝ่าฝืนต่อกฎหมายตามประมวลกฎหมายวิธิพิจารณาความแพ่ง มาตรา 138 เมื่อผู้พิพากษาเสียงข้างมากในศาลชั้นต้นออกรสิ่งซึ่งขาดว่า ที่ดังกล่าวของจำเลยเป็นที่สวนนาแต่ครั้งบรรพบุรุษของจำเลย ดังนี้จำเลยต้องเป็นฝ่ายชนะคดีตามคำท้า การที่ศาลอุทธรณ์พิจารณาพยานหลักฐานแล้ววินิจฉัยซึ่งขาดข้อเท็จจริงอีกชั้นหนึ่ง จึงไม่ชอบด้วยกฎหมาย (มีลักษณะเป็นท้าประเด็นโดยให้ศาลมีนัยพยานหลักฐานที่จำเลยอ้างส่ง)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1186/2533 โจทก์จำเลยตกลงท้ากันว่า ถ้า ก. และ พ. สาบานตัวตามที่จำเลยทั้งสองเป็นผู้กล่าวสาบานตามคำท้าได้ จำเลยทั้งสองยอมแพ้ การสาบานของคนทั้งสอง จึงเป็นเงื่อนไขที่คู่กรณีกำหนดขึ้นเพื่อให้ศาลมีนัยแพ้ชนะในคดี แม้ ก. และ พ. มิใช่โจทก์ แต่เป็นบุคคลที่จำเลยอ้างว่าเป็นผู้รับชำระหนี้จากจำเลย ข้อตกลงดังกล่าวจึงมีผลบังคับระหว่างคู่ความ (ท้าพยาน)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3461/2533 คู่ความท้ากันให้ศาลมีนัยซึ่งกฎหมายเพียงข้อเดียว โดยไม่สืบพยานว่า จำเลยมีสิทธิจะไม่ขายที่คืนตามสัญญาจะซื้อขาย เพราะไม่ได้รับความยินยอมจากจำเลยร่วมหรือไม่ อันถือได้ว่าคู่ความสงบประเด็นข้ออื่นในคดีแล้ว การที่จำเลยและจำเลยร่วมยกข้อโต้แย้งว่า ที่คืนพิพากเป็นทรัพย์สินที่ทำมาหากได้ร่วมกันมาในฐานะเป็นหุ้นส่วน จำเลยร่วมจึงมีสิทธิในที่คืนพิพากอยู่ด้วยนั้น เป็นการตั้งประเด็นใหม่อีก

หากจะกระทำได้ไม่ ข้อโต้แย้งของจำเลยและจำเลยร่วมดังกล่าวอยู่นอกคำท้า ศาลไม่รับวินิจฉัยให้ (ท้าประเด็น)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 94/2534 ข้อความที่คู่ความแกลงท้ากันว่า ปัญหาว่าจำเลยที่ 1 ขับรถชนต์โดยสารประมาทหรือไม่ คู่ความขอถือเอาผลของคำพิพากษาของอีกคดีหนึ่งเป็นข้อแพ้ชนะ คำว่าผลคำพิพากษาของอีกคดีหนึ่งนั้น มิได้ระบุว่าผลคำพิพากษาของศาลชั้นต้นเท่านั้น จึงต้องหมายถึงผลคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นคำพิพากษาของศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาที่ตาม และเมื่อเป็นคำท้าคู่ความต้องผูกพันตามคำแกลงนั้น เมื่อคดีดังกล่าวยังไม่ถึงที่สุด คดีที่คู่ความท้ากันนี้ต้องรอฟังผลคำพิพากษาถึงที่สุดของคดีนี้เสียก่อน จึงจะพิจารณาประเด็นข้อพิพาทอื่นที่มิได้ท้ากันต่อไปได้ (ท้าประเด็น)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4342-4416/2534 คู่ความท้ากันให้ศาลแรงงานกลางวินิจฉัยว่า การคิดอาญาความฟ้องเรื่องค่าจ้างคิดอาญาความเห็นของโจทก์ หรือของจำเลยที่ 1 ถ้าต้องคิดตามความเห็นของโจทก์ จำเลยยอมจ่ายเงินให้โจทก์ ถ้าต้องคิดตามความเห็นของจำเลยที่ 1 ให้พิพากษายกฟ้อง ศาลแรงงานกลางวินิจฉัยว่า การคิดอาญาความจะต้องคิดตามความเห็นของจำเลยที่ 1 จึงพิพากษายกฟ้อง โจทก์อุทธรณ์ว่าฟ้องของโจทก์ยังไม่ขาดอาญาความ เนื่องจากการที่จำเลยเดิกจ้างโจทก์ อาญาความฟ้องร้องได้สะคุคหขดอยู่ ดังนี้อุทธรณ์ของโจทก์หาได้โต้แย้งคำพิพากษาของศาลแรงงานกลางไม่ ศาลฎีกานไม่รับวินิจฉัย (ท้าประเด็น)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 952/2537 คู่ความตกลงท้ากันให้เจ้าพนักงานที่คืนไปรังวัดแนวเขตที่คืนพิพาท หากปรากฏว่า บ้านเลขที่ 39/1 อยู่ในแนวเขตที่คืนดังกล่าว จำเลยยอมแพ้ หากอยู่นอกเขตโจทก์ยอมแพ้ ในการรังวัดปรากฏว่าบ้านเลขที่ 39/1 อยู่ในเขตที่คืนพิพาท โจทก์จำเลยตรวจสอบคูแผนที่พิพาทแล้วลงลายมือชื่อไว้ โดยไม่โต้แย้ง ถือว่าจำเลยยอมรับว่าแผนที่พิพาทนั้นถูกต้อง อันเป็นการปฏิบัติตามเงื่อนไขที่คู่ความตกลงท้ากันครบถ้วนแล้ว ศาลต้องพิพากษาไปตามข้อเท็จจริงที่ปรากฏนั้น จำเลยจะอ้างว่าเนื้อที่คืนที่เจ้าพนักงานที่คืนรังวัดนั้น เกินไปกว่าจำนวนที่เป็นจริงหาได้ไม่ เพราะที่คืนพิพาทนี้เนื้อที่เท่าใดไม่เป็นประเด็นในคำท้า เมื่อปรากฏว่าบ้านเลขที่ 39/1 อยู่ในเขตที่คืนพิพาทจำเลยจึงต้องแพ้คดี (ท้าพยาน)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4444/2539 คู่ความตกลงท้ากันว่าหากโจทก์เบิกความว่าได้มอบอำนาจให้อ. ฟ้องคดีนี้ จำเลยยอมแพ้ แต่ถ้าหากโจทก์เบิกความว่าไม่ได้มอบอำนาจให้อ. ฟ้องคดีนี้ โจทก์ยอมแพ้ โดยคู่ความไม่ติดใจสืบพยานหลักฐานอื่น เมื่อโจทก์ได้เบิกความตอบศาลว่า ข้าพเจ้าได้มอบอำนาจให้อ. ฟ้องคดีนี้จริง ซึ่งตรงตามคำท้ากันแล้ว จำเลยต้องเป็นฝ่ายแพ้คดีตามคำท้า (ท้าพยาน)

ข้อสังเกต

(1) คำท้าต้องกระทำในศาลในระหว่างการพิจารณาคดีของศาลโดยการรับรู้ของศาล กล่าวก็อ เมื่อคู่ความตกลงท้ากันและศาลยินยอมอนุญาตแล้ว ศาลจะต้องบันทึกคำท้านั้นไว้ในรายงานกระบวนการพิจารณาและให้คู่ความลงลายมือชื่อรับรองไว้ หากคู่ความตกลงท้ากันนอกศาล ศาลจะไม่อนรับรู้ข้อตกลงนั้น

(2) เนื่องไขข้อคำท้าอาจมีเพียงเรื่องเดียวหรือหลายเรื่องก็ได้ ในกรณีที่มีเงื่อนไขหลายเรื่อง หรือหลายข้อ ฝ่ายที่ต้องปฏิบัติตามคำท้าจะต้องปฏิบัติตามคำท้าให้ครบถ้วน จึงจะเป็นฝ่ายชนะคดี หากปฏิบัติไม่ครบถ้วนก็จะต้องเป็นฝ่ายแพ้คดี

(3) การยกเลิกคำท้า เมื่อคู่ความตกลงท้ากัน และศาลอนุญาตให้ดำเนินตามคำท้าแล้ว คู่ความฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดจะขอยกเลิกคำท้าโดยที่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งไม่ยินยอมไม่ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 393-394/2505 คู่ความท้ากันให้ผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้พิสูจน์ถายศีนในเอกสาร ถ้าผู้เชี่ยวชาญว่าอย่างไร ประเด็นอื่นๆ เป็นอันไม่ได้เกี่ยวกัน เมื่อผู้เชี่ยวชาญส่งผลการพิสูจน์มาแล้วซึ่งตรงกับคำท้า โจทก์กลับยืนคำร้องขอถอนคำท้า ศาลมีคำพิพากษาว่า โจทก์จะมาขอถอนคำท้าโดยกล่าวข้างล้อๆ ซึ่งจำเลยมิได้ตกลงด้วยเห็นได้ไม่ ที่ศาลชั้นต้นไม่อนุญาตให้ถอนคำท้านั้นถูกต้องแล้ว

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5285/2537 คู่ความท้ากันให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจพิสูจน์ใบรับชำระหนี้ 2 ประการ แต่หนังสือของศาลชั้นต้นเพียงแต่ขอให้ผู้เชี่ยวชาญทำการตรวจพิสูจน์ปัญหาประการแรกกว่า ตัวเลข 2 ได้เขียนขึ้นในคราวเดียวกัน หรือเขียนเติมขึ้นในภายหลังเท่านั้น ปัญหาประการที่สองที่ว่าตัวเลข 2 เขียนด้วยหมึกจากปากกาคนละด้านกันหรือไม่ ศาลชั้นต้นไม่ได้ขอให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจพิสูจน์ จึงยังไม่เป็นตามคำท้าที่จะถือว่าโจทก์แพ้คดี

ได้ กรณีเป็นเรื่องศาลชั้นต้นมิได้ดำเนินการให้เป็นไปตามคำท้าของคู่ความให้ครบถ้วน เป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่ผิดระเบียบ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 27

คำพิพากษาลักษณ์ก้าวที่ 2470/2538 แม้ภายหลัง ส. และ ว. จะถูกถอนคด่อนไม่ได้เป็นทนายความให้จำเลยทั้งสี่ก็ตามแต่ คำท้าสาบานซึ่งถือว่าเป็นการยอมรับตามที่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งเรียกร้องซึ่ง ส. และ ว. มีอำนาจทำได้ตามอำนาจหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากจำเลยทั้งสี่ตามที่ระบุในใบแต่งทนายความก็มีผลบังคับได้ตามกฎหมาย จำเลยทั้งสี่จึงมิอาจถอนคำท้าได้แม้จะได้ถอนคด่อน ส. และ ว. จากการเป็นทนายความก่อนถึงวันนัดท้าสาบานก็ตาม เมื่อโจทก์สาบานได้ตามคำท้า จำเลยทั้งสี่จึงต้องแพ้คดี

คำพิพากษาลักษณ์ก้าวที่ 75/2540 คู่ความตกลงท้ากันให้สืบ พยานคนกลางต่อหน้าศาลด้วยความสมัครใจ คำท้าดังกล่าวเป็นการที่คู่ความสะประเด็นข้อพิพาทอื่น โดยยึดเอาผลตามคำท้าเป็นข้อบุติ ถ้าจะให้คู่ความแต่ละฝ่ายมีสิทธิถอนคำท้าซึ่งตนเองได้ตกลงไว้โดยชอบด้วยกฎหมายเพียงพระเกรงว่า พยานคนกลางจะเบิกความเข้าข้างอีกฝ่ายหนึ่งเท่านั้น โดยไม่มีเหตุผลอื่นตามกฎหมายที่จะอ้างได้ ย่อมเป็นการไม่ชอบ เพราะมิฉะนั้นคำท้าที่ตกลงกันต่อหน้าศาลก็ไม่เกิดประโยชน์ จำเลยจึงไม่มีสิทธิถอนคำท้า

(4) กรณีที่คู่ความท้ากันให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจพิสูจน์วัตถุพยาน อาจเกิดปัญหาเกี่ยวกับความแน่นอนของการตรวจพิสูจน์ ทั้งนี้เพราะผู้เชี่ยวชาญมักเป็นนักวิทยาศาสตร์ ต้องใช้เทคนิคและเครื่องมือทางวิทยาศาสตร์ช่วยตรวจ และตามธรรมชาติของนักวิทยาศาสตร์หรือแพทย์มักไม่ยอมยืนยันร้อยเปอร์เซ็นต์ว่าถ้ามีเหตุเช่นนี้จะต้องมีผลเช่นนั้นแน่นอน เขาอาจจะต้องเพื่อโอกาสที่จะพิคพลาดไว้ด้วย แม้ผลที่ออกมายังตรงตามหลักวิชาการทุกประการ ฉะนั้นการตรวจของผู้เชี่ยวชาญจึงมักจะใช้คำว่า “น่าเชื่อว่าจะเป็นเช่นนั้น” ซึ่งศาลก็ให้ถือว่าผู้เชี่ยวชาญยืนยันว่าผลเป็นเช่นนั้นแน่นอน เช่น

คำพิพากษาลักษณ์ก้าวที่ 560/2513 โจทก์และจำเลยตกลงท้ากันว่า ถ้าผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่าลายเซ็นในสัญญาภัยเป็นลายเซ็นของจำเลยจริง จำเลยยอมแพ้คดี ถ้าเห็นว่าไม่ใช่ โจทก์ยอมแพ้ เมื่อผู้เชี่ยวชาญรายงานว่าได้ตรวจลายเซ็นผู้ภัยในสัญญาภัยเปรียบเทียบกับตัว

อย่างลายเซ็นของจำเลยแล้ว เห็นว่า嫩่เชื่อว่าเป็นลายเซ็นของบุคคลคนเดียวกัน ดังนี้ เท่ากับ มีความเห็นว่าเป็นลายเซ็นของจำเลยจริงตามคำทำนายแล้ว ไม่ใช่ว่ายังไม่แน่ใจ

คำพิพากย์ศาลฎีกาที่ 680/2514 ตกลงกันให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจพิสูจน์ลายมือชื่อของ ผู้กฎหมายว่าเป็นลายมือชื่อของจำเลยหรือไม่ โดยให้เปรียบเทียบกับลายมือชื่อ ในลายมือชื่อตัวอย่าง ลายมือชื่อในใบแต่งหนาย และลายมือชื่อในเอกสารที่โจทก์นำมาได้ เมื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจพิสูจน์แล้วมีความเห็นว่า ลายมือชื่อจำเลยในสัญญาภัยพิพากษ์ในเอกสารที่โจทก์ส่งศาล น่าเชื่อว่าเป็นลายมือชื่อของบุคคลคนเดียวกัน ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญนี้ ตรงตามความประسังค์ที่ขอให้ตรวจพิสูจน์แล้ว

คำพิพากย์ศาลฎีกาที่ 2296/2518 โจทก์จำเลยท้ากันว่า ให้ศาลส่งลายมือชื่อของ จำเลยในสัญญากับลายเซ็นซึ่งจำเลยเซ็นต่อหน้าศาลและในใบแต่งหนาย ไปให้ผู้เชี่ยวชาญ ตรวจพิสูจน์ ถ้าผู้เชี่ยวชาญลงความเห็นว่าลายมือชื่อในสัญญากับเป็นลายมือชื่อของจำเลยจริง จำเลยยอมแพ้คดี ถ้าไม่ใช่ลายมือชื่อของจำเลย โจทก์ยอมแพ้คดี ศาลส่งเอกสารดังกล่าวไป ให้ผู้เชี่ยวชาญทำการตรวจพิสูจน์แล้ว ผู้เชี่ยวชาญลงความเห็นว่า น่าเชื่อว่าลายมือชื่อใน เอกสารเหล่านี้เป็นของบุคคลคนเดียวกัน ดังนี้ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญเป็นการสมตามคำ ท้าของโจทก์แล้ว จำเลยจึงต้องเป็นฝ่ายแพ้คดี

(5) เมื่อผลของคำทำออกมานะนั้นไร ศาลต้องถือตามโดยเคร่งครัด จะวินิจฉัย nok คำ ท้าไม่ได้

คำพิพากย์ศาลฎีกาที่ 621/2492 ถูกความท้ากันขอให้ศาลวินิจฉัยข้อเดียวกับ พินัย กรรมที่อ้างเป็นพินัยกรรมเอกสารฝ่ายเมืองตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1658 หรือไม่ ดังนี้ ศาลจะวินิจฉัยว่า แม้พินัยกรรมจะเป็นโน้มตามแบบเอกสารฝ่ายเมือง ก็สมบูรณ์ในฐานะเป็นพินัยกรรมธรรมดานไม่ได้ เป็นการนอกประเด็น

คำพิพากย์ศาลฎีกาที่ 932/2498 ถูกความตกลงกันให้ศาลชั้นต้นไปคู่ที่พิพากษา นิ ลักษณะและสภาพเป็นทางมาก่อนหรือไม่ ถ้าเป็นจำเลยยอมเปิดทางให้ดังฟ้อง ถ้าไม่ใช่โจทก์ ยอมแพ้ ดังนี้ เมื่อปรากฏว่าที่พิพากษาไม่เคยเป็นทางมาก่อน ศาลชั้นต้นจะยกอาหาดุลื่นมา พิพากษาให้จำเลยเปิดทางไม่ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1370/2510 โจทก์จำเลยท้ากันว่า ให้ถือคำเบิกความของ ล. ว่าที่พิพากเป็นของใคร ฉะนั้นเมื่อ ล. เบิกความว่าที่พิพากเป็นของโจทก์ จำเลยก็ต้องแพ้คดี จำเลยจะอุทธรณ์ฎีกว่าคำเบิกความของ ล. พง.ไม่ได้ ขัดกับฟ้องหรือเป็นคำเบิกความล้อๆ ไม่มีพยานสนับสนุนหาได้ไม่ เพราะการท้าชนนี้เป็นการสะประเต็นข้ออื่นๆ ตามฟ้อง คำให้การหรือคำพยานหลักฐานที่ได้เสนอต่อศาลมาแล้วทั้งหมด

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 998/2531 คู่ความตกลงกันว่า หากผู้จัดการรถได้ยิงข้างมากด้วยตัวเอง 3 คนขึ้นไปขอมจ่ายเงินจากกองมรดกให้โจทก์ จำเลยทั้งสองก็ยอมจ่ายให้ หรือ อีกนัยหนึ่งจำเลยยอมแพ่นั่นเอง กรณีจึงเป็นคำท้าหรือเรียกได้ว่ามีการตกลงกันในประเด็น แห่งคดีโดยมิได้มีการถอนฟ้อง ดังนี้เมื่อได้เดียงข้างมากจากผู้จัดการรถแล้ว ศาลมีชั้นดัน ต้องพิพากษาให้เป็นไปตามข้อตกลงในคำท้า การที่ศาลมีชั้นดันยังไก่ล่อกดีและสืบพยาน โจทก์ต่อไปจึงเป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาฝ่ายใดฝ่ายต่อ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 138 ศาลมีชั้นดันยังไก่ล่อกดีและสืบพยานนั้นเสียได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5244/2533 คู่ความตกลงกันให้จำเลยพิสูจน์เพียงประเด็นเดียวว่า พยานหลักฐานที่จำเลยส่งอ้างฟังได้ว่าที่ดินโฉนดเลขที่ 1828 ของจำเลยเป็นที่สวนทั้งแปลงมาแต่ครั้งบรรพบุรุษหรือไม่ โดยโจทก์และจำเลยตกลงกันขอให้ผู้พิพากษาทั้งศาลรวม 6 นายออกเสียงชี้ขาดแล้วให้ศาลมีชั้นดันแก่นั้นเป็นผู้วินิจฉัยชี้ขาดข้อเท็จจริง จึงมีลักษณะเป็นคำท้า หรือเรียกได้ว่ามีการตกลงกันในประเด็นแห่งคดีโดยมิได้มีการถอนฟ้อง และข้อตกลงนั้นไม่เป็นการฝ่ายใดฝ่ายต่อกฎหมายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 138 เมื่อผู้พิพากษาเดียงข้างมากในศาลมีชั้นดันออกเสียงชี้ขาดว่า ที่ดังกล่าวของจำเลยเป็นที่สวนมาแต่ครั้งบรรพบุรุษของจำเลย ดังนี้ จำเลยต้องเป็นฝ่ายชนะตามคำท้า การที่ศาลอุทธรณ์พิจารณาพยานหลักฐานแล้ววินิจฉัยชี้ขาดข้อเท็จจริงอีกชั้นหนึ่ง จึงไม่ชอบด้วยกฎหมาย

(6) ในกรณีที่คู่ความและศาลได้ดำเนินการไปตามคำท้าแล้ว ปรากฏว่าคำท้านั้นไม่อาจเกิดผลขึ้นได้หรือไม่อาจปฏิบัติได้ เช่น คู่ความท้ากันให้ถือเอาคำเบิกความของนาย ก. เป็นข้อพิพากษาในคดีแต่นาย ก. ถึงแก่ความตายไปเสียก่อนที่จะได้เบิกความ ดังนี้ศาลมี

ดำเนินกระบวนการพิจารณาอย่างไร ศาลควรจะพิจารณาคดีต่อไปเมื่อไหร่ ไม่มีคำท้าหรือไม่ต้องพิจารณาคดีต่อไป โดยวินิจฉัยคดีตามพยานหลักฐานเท่าที่ปรากฏในจำนวนความ ซึ่งตามแนวคำพิพากษาของศาลฎีกาที่ได้วินิจฉัยไว้ทั้งสองกรณีโดยสรุปแนวแห่งคำวินิจฉัยได้ดังนี้ คือ เมื่อผลตามคำท้าไม่สามารถพิพากษาได้ว่าคุณภาพฝ่ายใดเป็นฝ่ายชนะ คุณภาพฝ่ายที่ได้รับผลเสียหรือผลกระทบจากการดำเนินกระบวนการพิจารณา จะต้องเป็นผู้แพลงค์ต่อศาลว่าจะดำเนินการอย่างไร โดยพิจารณาว่าขั้นตอนมีการท้ากันนั้นอยู่ในขั้นตอนใด¹⁴

1. อู้渲染ห่วงสืบพยานของคุณภาพฝ่ายที่มีหน้าที่นำสืบก่อน ยังนำสืบไม่เสร็จ
2. อู้渲染ห่วงจะสืบพยานของคุณภาพฝ่ายที่นำสืบภายในหลังหรือขณะสืบพยานไปบ้างแล้วแต่ยังไม่เสร็จ
3. คุณภาพสืบพยานเสร็จแล้วก่อนศาลมีพิพากษา

หากอยู่ในขั้นตอนที่ 1 คุณภาพฝ่ายที่มีหน้าที่นำสืบก่อนจะต้องแพลงค์ต่อศาลขอสืบพยานต่อ หรือแพลงค์พยาน หากไม่แพลงค์หรือไม่สืบพยาน ศาลมีคดีต้องให้คุณภาพอีกฝ่ายนำพยานเข้าสืบแล้วพิพากษาไปตามรูปคดี

ส่วนคดีอู้渲染ห่วงขั้นตอนที่ 2 คุณภาพที่สืบพยานค้างอยู่จะต้องแพลงขอสืบพยานที่เหลือต่อไป มิฉะนั้นอาจถือว่าไม่ติดใจสืบพยาน จะทำให้คดีเสร็จสิ้นการพิจารณา

ขั้นตอนสุดท้ายเมื่อคุณภาพสืบพยานเสร็จแล้ว ศาลมีคดีต้องพิพากษาไปตามรูปคดี

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2939/2529 โจทก์จำเลยตกลงท้ากันให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจพิสูจน์ลายมือชื่อที่เซ็นกำกับการแก้ไขเปลี่ยนแปลงข้อความในเช็ค ผลการตรวจพิสูจน์ปรากฏว่า ผู้เชี่ยวชาญไม่อาจลงความเห็นยืนยันให้เป็นหลักฐานอย่างหนึ่งอย่างใดตามคำท้าได้ ศาลมีคดีไม่อาจวินิจฉัยขาดให้ฝ่ายใดชนะหรือแพ้คดี จึงชอบที่จะรับฟังพยานหลักฐานอื่นของโจทก์จำเลยต่อไป แม้ตามรายงานกระบวนการพิจารณาที่ศาลชั้นต้นจะบันทึกคำท้าจะมีข้อความว่า คุณภาพไม่ติดใจสืบพยาน ก็มีความหมายว่า หากผู้เชี่ยวชาญลงความเห็นอย่างใด

¹⁴ ศรีชัย วัฒโนyerin บันทึกท้ายคำพิพากษาศาลฎีกา พ.ศ. 2538 เล่ม 12 (สำนักงานส่งเสริมงานศุลกากร) หน้า 65

อย่างหนึ่งตามคำทำได้ คู่ความจะไม่ติดใจสืบพยาน จะถือว่าในกรณีที่ผู้เชี่ยวชาญไม่ลงความเห็นคู่ความก็ไม่ติดใจสืบพยานหาได้ไม่

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2890/2531 โจทก์จำเลยท้ากันว่าถ้าที่ดินตาม ส.ค. 1 เลขที่ 64 อยู่ตรงที่ตั้งของที่ดินตาม น.ส. ก. เลขที่ 1949 โจทก์ยอมแพ้ หากตั้งอยู่ที่อื่น จำเลยยอนแพ้ โดยให้เจ้าพนักงานที่ดินอำเภอเป็นผู้รังวัดตามหลักวิชา แต่การรังวัดตรวจสอบของเจ้าพนักงานที่ดิน มิได้รังวัดด้านทิศเหนือทิศใต้ และการรังวัดทิศตะวันออกและตะวันตกก็ไม่มีเจ้าของที่ดินเข้ามาระงับแนวนี้ ดังนี้ แม้เจ้าพนักงานที่ดินจะลงความเห็นว่าที่ดินตาม ส.ค. 1 เลขที่ 64 กับที่ดินตาม น.ส. 3 ก. เลขที่ 1949 เป็นคนละแปลงกัน ก็มิใช่ความเห็นที่ได้มายอดวยวิธีการรังวัดตรวจสอบที่ถูกต้องตามหลักวิชาตามคำทำได้ถือว่ามิได้เป็นไปตามคำทำได้ จึงต้องดำเนินกระบวนการพิจารณาสืบพยานโจทก์จำเลยต่อไป

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3145/2532 คู่ความท้ากันให้เจ้าพนักงานที่ดินไปรังวัดตรวจสอบที่ดิน ปรากฏว่าเจ้าพนักงานที่ดินมิได้รังวัดสอบเบตตามคำทำได้ แต่กลับรังวัดทำแผนที่พิพากษาไปตามเขตที่ครอบครองที่โจทก์จำเลยนำมายื่น ทึ่งตามหนังสือนำเสนอส่งแผนที่พิพากษาของเจ้าพนักงานที่ดินก็มีข้อความว่า ไม่สามารถระบุได้ว่าที่พิพากษาอยู่ในเขตที่ดินสาธารณประโยชน์ หรือไม่ เนื่องจากผู้แทนประธานาธิบดีกิบราล ไม่สามารถชี้เขตที่ดินสาธารณณะที่แน่นอนได้แสดงว่าไม่สามารถปฏิบัติตามคำทำได้ว่าที่พิพากษาเป็นที่สาธารณณะหรือไม่ แผนที่พิพากษาจึงมิได้เกิดจากการที่เจ้าพนักงานที่ดินสอบเบตที่ดินตามคำทำได้ ไม่อาจนำแผนที่พิพากษามาเป็นหลักฐานในการวินิจฉัยตามคำทำได้ จึงต้องดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไป

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1580/2537 คู่ความท้ากันขอให้ถือเอกสารการรังวัดที่ดินของเจ้าพนักงานที่ดิน แต่ไม่อารังวัดได้เพราจะจำเลยที่ 1 ไม่ยอมให้เข้าไปในที่ดินเพื่อรังวัด เมื่อคำทำได้กำหนดให้จำเลยที่ 1 แพ็คดีในกรณีนี้ ศาลจึงไม่อาจชี้ขาดตามคำทำได้ แต่ศาลชอบที่จะสั่งให้ช่างรังวัดทำการรังวัดใหม่และห้ามจำเลยขัดขวางการรังวัดได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3412/2538 คู่ความท้ากันและขอให้ศาลพิพากษาตามคำทำได้ แต่ขอเท็จจริงที่ปรากฏไม่อาจพิพากษาให้เป็นไปตามข้อตกลงตามคำทำได้ โจทก์เป็นผู้กล่าวอ้าง จำเลยปฏิเสธ โจทก์จึงมีหน้าที่นำสืบ เมื่อโจทก์แหล่งต่อศาลขอให้ศาลมีพิพากษาตามรูป

คดีถือว่าไม่ติดใจสืบพยานต่อไป โจทก์ไม่นำพยานเข้าสืบตามประเด็นที่มีหน้าที่นำสืบยื่น
ต้องแพ้คดีในประเด็นนั้น

คดีนี้โจทก์ฟ้องว่า โจทก์เป็นเจ้าของที่ดินตามหนังสือรับรองการทำประโยชน์ เลขที่ 1184 จำเลยขออาศัยปลูกบ้านอยู่บนที่ดินของโจทก์ดังกล่าว โจทก์มีความประสงค์จะเข้าทำประโยชน์ในที่ดินของโจทก์ ให้จำเลยรื้อถอนสิ่งปลูกสร้างออกจากที่ดินพิพากษา จำเลยไม่ยอมออก ขอให้ชั่บได้จำเลยและบริหารออกจากที่ดินของโจทก์ พร้อมทั้งรื้อถอนสิ่งปลูกสร้างออกจากที่ดินพิพากษา ห้ามจำเลยและบริหารเข้าเกียวกับข้อง

จำเลยให้การว่า จำเลยไม่ได้ปลูกบ้านอยู่ในที่ดินของโจทก์ ขอให้ยกฟ้อง

เมื่อถึงวันนัดสืบพยานโจทก์ โจทก์กับจำเลยแตลงตกลงกันว่าให้เจ้าพนักงานที่ดินไปทำการรังวัดตรวจสอบว่าบ้านที่จำเลยปลูกสร้างในที่ดินพิพากษานั้นอยู่ในเขตที่ดิน น.ส. 3 ก. เลขที่ 1184 ของโจทก์ หรืออยู่ในเขตที่ดิน น.ส. 3. ก. เลขที่ 1546 ของนางผึ้งและนางแจ้ง หากปรากฏว่าอยู่ในเขตที่ดินของโจทก์ จำเลยกับบริหารยอมรื้อถอนออกจากที่ดินพิพากษา แต่ถ้าอยู่ในเขตที่ดินของนางผึ้งกับนางแจ้ง โจทก์จะถอนฟ้องโดยโจทก์จำเลยไม่ติดใจสืบพยาน

ต่อมาเจ้าพนักงานที่ดินรังวัดตรวจสอบแล้วปรากฏว่าบ้านและที่ดินพิพากษาอยู่ในเขตที่ดิน น.ส. 3. ก. เลขที่ 1184 ของโจทก์ แต่ที่ดินของโจทก์ตาม น.ส. 3. ก. ดังกล่าวทั้งหมดก็อยู่ในเขตที่ดิน น.ส. 3. ก. เลขที่ 1546 ของนางผึ้งกับนางแจ้ง และนายโรมน์ พวงจำปา ด้วย คู่ความขอให้ศาลชั้นต้นพิพากษาไปตามรูปคดี

ศาลชั้นต้นพิจารณาแล้ว พิพากษายกฟ้อง

หมายเหตุ คดีนี้อยู่ในขั้นตอนที่ 1 เมื่อศาลมีพิพากษาตามคำท้าไม่ได้ โจทก์จะต้องแตลงขอสืบพยาน แต่โจทก์กลับแตลงขอให้ศาลมีพิพากษาไปตามรูปคดี โดยไม่สืบพยาน เมื่อรูปคดีโจทก์มีหน้าที่นำสืบหรือมีภาระการพิสูจน์ แต่โจทก์ไม่สืบพยานเท่ากับไม่พิสูจน์ ข้อเท็จจริงจึงฟังไม่ได้ตามฟ้อง โจทก์จึงเป็นฝ่ายแพ้เป็นการแพ้เพราะหน้าที่นำสืบ ซึ่งเป็นหลักในการเรียนคำพิพากษาในคดีเพ่งอีกประการหนึ่ง ปกติในการเรียนคำพิพากษาคดีเพ่ง ศาลจะต้องชั่งน้ำหนักพยาน พยานฝ่ายใดมีน้ำหนักดีกว่าก็เป็นฝ่ายชนะคดี แต่ถ้าไม่มีการสืบ

พยานเช่นข้อเท็จจริงในคดีนี้ หรือสืบพยานไปแล้วไม่สามารถชี้น้ำหนักพยานได้ไม่ว่าจะเป็นเพราะคำเบิกความพยานของทั้งสองฝ่ายไม่มีน้ำหนักรับฟังหรือด้วยเหตุอื่นก็ตาม ศาลที่ต้องพิจารณาว่าฝ่ายใดมีหน้าที่นำสืบหรือมีภาระการพิสูจน์เมื่อพิสูจน์ไม่ได้ หรือไม่พิสูจน์ ก็ตกลงเป็นผู้แพ้คดี เช่นเดียวกับโจทก์ในคดีนี้

(7) สำหรับในคดีอาญา ถ้าความจะตกลงท้ากันในประเด็นหนึ่งประเด็นใด แล้วให้ศาลมินิฉัยไปตามคำท้าไม่ได้ เพราะคดีอาญาเป็นการกล่าวหาว่าจำเลยกระทำความผิดและขอให้ศาลลงโทษ ซึ่งโจทก์มีหน้าที่จะต้องพิสูจน์ว่าจำเลยกระทำผิดจริง โจทก์จะอาศัยคำห้ามเป็นเครื่องพิสูจน์เพื่อลงโทษโดยจำเลยหาได้ไม่ เพราะขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน

แต่ถ้าเป็นคดีแพ่งเกี่ยวนี้องกับคดีอาญาที่มีคำขอส่วนแพ่งมากับคดีอาญาด้วย แม้การท้ากันจะใช้วินิจฉัยคดีอาญาไม่ได้ แต่ก็อาจใช้วินิจฉัยในส่วนแพ่งได้

คำพิพากษาศาลมีคดีที่ 1570/2511 โจทก์ฟ้องว่าจำเลยเก็บของป่าหวางห้ามในป่าโดยมิได้รับอนุญาต จำเลยรับว่าได้เผลอ่านในนามของน้องซึ่งมีใบอนุญาตและใบอนุญาตหมาอาชญา โจทก์จำเลยขอให้ศาลมินิฉัยประเด็นเดียวกันว่า การที่จำเลยขาดต่อใบอนุญาตสำหรับผาถ่านนั้น จะเป็นความผิดฐานเผาถ่านโดยไม่ได้รับอนุญาตหรือไม่ ศาลมีคดีวินิจฉัยว่า การพิจารณาและพิพากษาคดีอาญานั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่ได้มีบทบัญญัติให้สิทธิแก่คู่ความในอันที่จะตกลงหรือที่เรียกว่า ท้ากันขอให้ศาลมินิฉัยประเด็นใดประเด็นหนึ่งโดยเฉพาะ แล้วให้ศาลมินิฉัยคดีไปตามนั้น และในการนี้จะนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 138, 182 ที่บัญญัติเกี่ยวกับการตกลงกันหรือท้ากันในคดีแพ่งมาใช้กับคดีอาญาโดยอนุโลมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 ที่ไม่ได้ เพราะประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 192 บัญญัติบังคับว่า ห้ามนิให้ศาลมีคดีพิพากษาหรือสั่งเกินคำขอหรือที่มิได้กล่าวในฟ้อง คดีนี้ โจทก์ฟ้องจำเลยฐานเก็บของป่าหวางห้ามเพื่อทำการเผาถ่านไม้ คำให้การของจำเลยยังถือไม่ได้ว่าเป็นการรับสารภาพในความผิดนี้ เมื่อโจทก์ไม่สืบพยาน ศาลมีคดีฟ้องโจทก์

คำพิพากษาศาลมีคดีที่ 1292/2522 คดีแพ่งเกี่ยวนี้องกับคดีอาญา โจทก์จำเลยตกลงท้ากันให้มีการพิสูจน์ลายมือชื่อโจทก์ในเอกสารเป็นข้อแพ้ชนะกัน คดีส่วนอาญาหน้าที่นำ

สืบตอกย้ำกับฝ่ายโจทก์เมื่อโจทก์ไม่นำสืบพยาน จึงไม่มีทางลงโทษจำเลยได้ ส่วนในคดี ส่วนแพ่ง ถูกความตกลงกันให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจพิสูจน์ลายมือชื่อ เมื่อผู้เชี่ยวชาญคืนเอกสาร มาว่าพิสูจน์ไม่ได้ ถูกความตกลงกันใหม่ให้ศาลพิสูจน์ซ้ำด้วย ดังนี้เป็นข้อตกลงใหม่ที่ใช้ บังคับได้ ไม่ใช่ให้ศาลเป็นอนุญาโตตุลาการ ศาลซึ่งขาดและพิพากษาก็ไปตามข้อตกลงได้

4. ข้อเท็จจริงที่มีข้อสันนิษฐานของกฎหมาย

ข้อสันนิษฐานเป็นหลักในกฎหมายลักษณะพยานซึ่งอนุญาตให้ศาลรับฟังข้อเท็จจริง ได้โดยไม่ต้องสืบพยานพิสูจน์ข้อเท็จจริงที่เป็นประเดิมพิพาท หลักเรื่องข้อสันนิษฐานนี้ว่า เมื่อถูกความพิสูจน์ได้ว่ามีข้อเท็จจริงซึ่งเป็นเงื่อนไขแห่งการสันนิษฐานเกิดขึ้น กฎหมายจะ ถือว่า หรือสันนิษฐานไว้ก่อนว่า มีข้อเท็จจริงที่ได้รับการสันนิษฐานเกิดขึ้นด้วย เช่น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1536 บัญญัติว่า “เด็กเกิดแต่หญิงจะเป็นภริยา ชาย หรือภัยในสามร้อยล้านนั้นแต่วันที่การสมรสสิ้นสุดลง ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็น บุตรของด้วยกฎหมายของชายผู้เป็นสามี หรือเป็นสามีแล้วแต่กรณี...” ดังนั้นในคดี เรื่องหนึ่ง ซึ่งนายขาวฟ้องขอแบ่งมรดกของนายแดงจากนายดำ โดยอ้างว่าตนเป็นบุตรของ นายแดง นายดำปฏิเสธว่าขาวไม่ใช่บุตรของด้วยกฎหมายของแดง ดังนี้ ถ้านายขาวพิสูจน์ ได้ว่าตนเกิดระหว่างที่นายแดงกับมารดาของตนสมรสกัน ก็ย่อมได้รับการสันนิษฐานว่าเป็น บุตรของด้วยกฎหมายของแดง

เหตุผลที่กฎหมายยอมให้มีการสันนิษฐานได้ มีดังนี้¹⁵

(1) เพื่อขัดความไม่ยุติธรรมที่อาจเกิดขึ้นในการดำเนินคดี เพราะถูกความฝ่ายหนึ่ง มีความได้เปรียบอย่างมากในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงข้อใดข้อหนึ่ง หมายความว่า ถูกความฝ่าย หนึ่งมีความสะดวกในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงนั้นยิ่งกว่าอีกฝ่ายหนึ่งมาก กรณีนี้กฎหมายก็จะ สันนิษฐานให้เป็นคุณแก่ฝ่ายเดียวกัน เพื่อให้ฝ่ายที่ได้เปรียบต้องรับภาระการพิสูจน์ เช่น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 437 สันนิษฐานว่าผู้ครอบครองหรือควบคุมดูแล

¹⁵ เรียนร้อย ชุติวงศ์ เรื่องเดิม หน้า 47,48

ขานพาหนะอย่างใดๆ อันเดินด้วยกำลังเครื่องจักรกล จะต้องรับผิดในความเสียหายอันเกิดจากเครื่องจักรกลนั้น

(2) ข้อสันนิษฐานมีประโยชน์และจำเป็นในด้านเศรษฐกิจและสังคม เช่น ข้อสันนิษฐานในเรื่องกรรมสิทธิ์ว่าผู้ครอบครองก่อนยื่นมีสิทธิ์กว่า

(3) ข้อสันนิษฐานที่ต้องกำหนดขึ้นเพื่อหลีกเลี่ยงผลเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากความไม่แน่นอนของสถานะบางอย่าง ส่วนมากจะเป็นข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับระยะเวลาหรือเวลาที่ข้อเท็จจริงอย่างใดอย่างหนึ่งเกิด เช่น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 17 บัญญัติว่า ในกรณีบุคคลหลายคนตายในเหตุการณ์ร่วมกัน ถ้าเป็นการพ้นวิสัยที่จะกำหนดได้ว่าคนไหนตายก่อนหลัง ให้ถือว่าตายพร้อมกัน

(4) ความน่าจะเป็นไปได้ของข้อเท็จจริงที่เป็นปัญหา กล่าวคือ หากได้ความว่าเมื่อข้อเท็จจริงอันหนึ่งเกิดขึ้นแล้ว โดยปกติธรรมชาติมีความเป็นไปได้อย่างมากที่ข้อเท็จจริงอิกอันหนึ่งจะเกิดตาม และเนื่องจากการพิสูจน์ข้อเท็จจริงอันแรกอาจทำได้ โดยรวดเร็วและประหยัดกว่า กฎหมายจึงยอมให้รับฟังข้อเท็จจริงอันหลัง ได้เมื่อได้พิสูจน์ข้อเท็จจริงอันแรกแล้ว เช่น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1369 บัญญัติว่า บุคคลโดยคือทรัพย์สินไว้ ท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าบุคคลนี้ยึดถือเพื่อตน หรือมาตรา 1536 ซึ่งบัญญัติว่า เด็กเกิดแต่หญิงจะเป็นภริยาชายหรือภายในสามร้อยสิบวันนับแต่วันที่การสมรสสิ้นสุดลงให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นบุตรของด้วยกฎหมายของชายผู้เป็นสามีหรือเคยเป็นสามี แล้วแต่กรณี

(5) เพื่อความสะดวกในการดำเนินกระบวนการพิจารณา เช่น ข้อสันนิษฐานว่าบุคคลทุกคนกระทำโดยสุจริต หรือในคืออาญา ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่า จำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะปรากฏแน่ชัดว่าเขากำราทำความผิด

ข้อสันนิษฐานของกฎหมายแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

(1) ข้อสันนิษฐานเด็ดขาด คือ ข้อสันนิษฐานที่กฎหมายไม่เปิดโอกาสให้มีการนำสืบโต้แย้งหรือหักล้างได้ ดังนั้น ถ้าคู่ความฝ่ายหนึ่งพิสูจน์ได้ว่ามีข้อเท็จจริงอันเป็นเงื่อนไข

แห่งการสันนิษฐานกิดขึ้น ศาลก็จะรับฟังเป็นยุติได้โดยว่า มีข้อเท็จจริงซึ่งได้รับการสันนิษฐานกิดขึ้นด้วย จึงเป็นกรณีที่ศาลรับฟังข้อเท็จจริงได้โดยไม่สืบพยานในประเด็น พิพากษา ข้อสันนิษฐานประเกณ์มักจะใช้คำว่า “ให้ถือว่า” หรือ “ต้องถือว่า” เช่น ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 60 บัญญัติว่า “ผู้ใดเจตนาจะกระทำต่อบุคคลหนึ่ง แต่ผลของการกระทำเกิดแก่อีกบุคคลหนึ่งโดยพลัดไป ให้ถือว่าผู้นั้นกระทำโดยเจตนาแก่บุคคลซึ่งได้รับผลกระทบจากการกระทำนั้น”

(2) ข้อสันนิษฐานไม่เด็ดขาด คือ ข้อสันนิษฐานที่กฎหมายเปิดโอกาสให้มีการนำสืบได้บ้างหรือหักด้วยได้ ดังนี้ แม้คู่ความฝ่ายหนึ่งจะพิสูจน์ข้อเท็จจริงอันเป็นเงื่อนไขแห่งการสันนิษฐานได้ ศาลก็ยังฟังเป็นยุติตามข้อเท็จจริงที่รับการสันนิษฐานไม่ได้ เพียงแต่จะมีผลเป็นการลดภาระหน้าที่นำสืบไปให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งท่านนั้น ถ้าอีกฝ่ายหนึ่งสืบหักด้วยไม่ได้ ศาลจึงจะฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติตามข้อสันนิษฐาน ข้อสันนิษฐานประเกณ์กฎหมายมักใช้คำว่า ท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า เช่น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1369 บัญญัติว่า “บุคคลใดยึดถือทรัพย์สินใด ท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า บุคคลนั้นยึดถือไว้เพื่อตน”

ข้อสันนิษฐานตามกฎหมายซึ่งหักด้วยได้ตามบทบัญญัติต่างๆ¹⁶

ก. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้บัญญัติข้อสันนิษฐานไว้มากmany เช่น

มาตรา 6 ให้สันนิษฐานว่าบุคคลกระทำการโดยสุจริต

มาตรา 192 ให้สันนิษฐานว่าเงื่อนเวลาเริ่มต้นและเงื่อนเวลาสิ้นสุด มีเพื่อประโยชน์ของลูกหนี้

มาตรา 203 วรรคสอง ให้สันนิษฐานว่าหนี้มีกำหนดเวลานั้น ลูกหนี้ชำระหนี้ก่อนเวลาได้ แต่เจ้าหนี้ไม่อาจเรียกให้ชำระก่อน

มาตรา 290 กรณีมีลูกหนี้เจ้าหนี้หลายคน และเป็นหนี้แบ่งชำระได้ ให้สันนิษฐานว่า

¹⁶ ก. ไกกฤษ รัตนากอร เรื่องเดียวกัน หน้า 139

เจ้าหนี้หรือลูกหนี้แต่ละคน มีสิทธิและความรับผิดเป็นส่วนเท่าๆ กัน

มาตรา 297 หนี้แบ่งชำระได้ซึ่งเกิดจากสัญญา ให้สันนิษฐานว่าลูกหนี้หลายคนเป็นหนี้ร่วมกัน

มาตรา 321 วรรคสอง ถ้าลูกหนี้รับภาระเป็นหนี้ใหม่ มิให้สันนิษฐานว่าได้ก่อหนี้ใหม่ขึ้นแทนการชำระหนี้เดิม

มาตรา 327 ถ้าเจ้าหนี้ออกใบเสร็จรับเงินชำระหนี้งวดหลัง ให้สันนิษฐานว่าได้มีการชำระหนี้งวดก่อนแล้ว ถ้าออกใบเสร็จรับเงินสำหรับดันเงิน ให้สันนิษฐานว่าได้มีการชำระหนี้ดอกเบี้ยแล้ว ถ้ามีการเวนคืนเอกสารหลักฐานแห่งหนี้ ให้สันนิษฐานว่าหนี้ระงับ

มาตรา 422 เป็นบทสันนิษฐานเกี่ยวกับความรับผิดของผู้ฝ่าฝืนกฎหมาย

มาตรา 433 เป็นบทสันนิษฐานความรับผิดของเจ้าของหรือผู้เลี้ยงสัตว์

มาตรา 434 เป็นบทสันนิษฐานความรับผิดของผู้ครอบครองโรงเรือน

มาตรา 437 เป็นบทสันนิษฐานความรับผิดของผู้ครอบครองหรือควบคุมดูแล

yanพานะ

มาตรา 490 ถ้าได้กำหนดให้ส่วนมอบทรัพย์ที่ขายเวลาใด ให้สันนิษฐานว่าต้องชำระราคาวางหนี้

มาตรา 877 วรรคสอง ให้สันนิษฐานว่า จำนวนเงินอันเอาประกันวินาศกัยไว้นั้น เป็นจำนวนวินาศกัยที่แท้จริง

มาตรา 1024 ในระหว่างผู้เป็นหุ้นส่วน ในระหว่างผู้ถือหุ้น ในระหว่างผู้เป็นหุ้นส่วนกับห้าง และในระหว่างผู้ถือหุ้นกับบริษัท ให้สันนิษฐานว่าบรรดาสมุด บัญชี เอกสารของห้างหรือบริษัท หรือผู้ชำระบัญชี เป็นพยานหลักฐานอันถูกต้องตามข้อความที่ได้บันทึกไว้

มาตรา 1027 ในเมื่อมีกรณีเป็นข้อสงสัย ให้สันนิษฐานว่าสิ่งที่นำมาลงหุ้นนี้ค่าเท่ากัน

มาตรา 1045 ถ้าหุ้นส่วนของผู้ได้กำหนดไว้แต่เพียงว่าจะได้กำไรหรือขาดทุนในส่วนเท่าใด ให้สันนิษฐานว่าส่วนกำไรและส่วนขาดทุนก็เป็นอย่างเดียวกัน

มาตรา 1141 ทะเบียนผู้ถือหุ้น ให้สันนิษฐานว่าเป็นพยานหลักฐานอันถูกต้องตามข้อความที่กฎหมายบังคับหรือให้อำนาจจดลงไว้ในทะเบียน

มาตรา 1344 ให้สันนิษฐานว่าร้าว กำแพง ต้นไม้ ภู ซึ่งหมายเขตที่ดิน เป็นของเจ้าของที่ดินทั้ง 2 ข้างร่วมกัน

มาตรา 1357 ให้สันนิษฐานว่าผู้มีกรรมสิทธิ์รวมมีส่วนเท่ากัน

มาตรา 1358 ให้สันนิษฐานว่าผู้มีกรรมสิทธิ์รวม มีสิทธิจัดการร่วมกัน

มาตรา 1369 ให้สันนิษฐานว่าบุคคลใดอثرพยพื่อตนเอง

มาตรา 1370 ให้สันนิษฐานว่าผู้ครอบครอง ครอบครองโดยสุจริต โดยความสงบโดยปิดเผย

มาตรา 1371 การครอบครอง 2 คราว ให้สันนิษฐานว่าครอบครองติดต่อกัน

มาตรา 1372 ให้สันนิษฐานว่าผู้ครอบครองมีสิทธิตามกำหนด

มาตรา 1373 ให้สันนิษฐานว่าผู้มีชื่อในทะเบียนที่ดิน เป็นผู้มีสิทธิครอบครอง

มาตรา 1474 วรรคสอง ทรัพย์สินระหว่างสามีภริยา ให้สันนิษฐานว่าเป็นสินสมรส

มาตรา 1536 เด็กที่เกิดระหว่างชายหญิงเป็นสามีภริยา หรือภายใน 310 วันนับแต่การสมรสสิ้นสุด ให้สันนิษฐานว่าเป็นบุตรของชาย

บ. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เช่น

มาตรา 127 ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเอกสารมหาชนซึ่งพนักงานเจ้าหน้าที่ได้ทำขึ้นหรือรับรองและเอกสารเอกสารที่มีคำพิพากย์แสดงว่าเป็นของจริงและถูกต้องนั้น เป็นของแท้จริงและถูกต้องเป็นหน้าที่ของคู่ความฝ่ายที่ถูกอ้างเอกสารนั้นมาอ้าง ต้องนำสืบความไม่บริสุทธิ์หรือความไม่มีถูกต้องของเอกสารนั้น

ค. กฎหมายอื่นๆ

1. พระราชบัญญัติการพนัน พ.ศ. 2478

มาตรา 5 ผู้ใดจัดให้มีการเล่นซึ่งปกติย่อมพนันอาเงินหรือทรัพย์สินอย่างอื่นแก่กันให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้นั้นจัดให้มีขึ้นเพื่อนำมาซึ่งผลประโยชน์แห่งตน และผู้ใดเข้าเล่นอยู่ด้วยก็ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า ผู้นั้นพนันอาเงินหรือทรัพย์สินอย่างอื่น

มาตรา 6 ผู้ใดอยู่ในวงการเด่นอันขัดต่อบทแห่งพระราชบัญญัตินี้ ให้สันนิษฐานไว้ ก่อนว่าผู้นั้นเล่นด้วย เว้นแต่ผู้ซึ่งเพียงดูการเล่นในงานรื่นเริงสาธารณะ หรืองานนักขัตฤกษ์ หรือในที่สาธารณะสถาน

2. พระราชบัญญัติคุลการ พ.ศ. 2469

มาตรา 100 ในกรณีที่ผู้ใดมีความต้องการซึ่งต้องยึดเพราะไม่เสียภาษี หรือ เพราเหตุพึงรับโดยประการอื่น หรือยึดเพื่อเอาค่าปรับตามพระราชบัญญัตินี้แล้ว ถ้ามีข้อโต้ เดียงเกิดขึ้นว่าค่าภาษีสำหรับของนั้นๆ ได้ส่งชำระถูกต้องแล้วหรือหาไม่ หรือของนั้นๆ ได้ นำเข้ามา ได้ขนขึ้นจากเรือ ได้ส่งออก ได้บรรทุกลงเรือ ได้ขึ้นออกไป ได้เก็บ ได้ขาย หรือได้จัดการอย่างอื่นโดยชอบด้วยกฎหมายหรือหาไม่ใช้ร ท่านว่าหน้าที่พิสูจน์ตอกย้ำแก่ จำเลยทุกคดีไป

และพระราชบัญญัติคุลการ (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2497 มาตรา 10 วรรคแรก บัญญัติ ว่า ถ้าปรากฏว่าผู้ใดมีสิ่งของต้องห้ามหรือซึ่งมีเหตุอันสมควรสงสัยว่าเป็นสิ่งต้องจำกัด หรือ เป็นสิ่งลักลอบหนีคุลการไว้ในกรอบกรอง ให้อธิบดี พนักงานคุลการผู้ได้รับแต่งตั้งเป็น พิเศษจากอธิบดี พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจมีอำนาจบันทึกข้อเท็จจริงที่ตนเองได้พบ เห็นบันทึกนี้ถ้าเสนอต่อศาลในเมื่อมีการดำเนินคดีให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นความจริงที่ด แจ้งไว้ในบันทึกนั้น และผู้นั้นได้นำสิ่งนั้นเข้ามาโดยมิชอบด้วยกฎหมาย หรือนำเข้ามาโดย การลักลอบหนีคุลการแล้วแต่กรณี เว้นแต่จะพิสูจน์ได้เป็นอย่างอื่น

3. พระราชบัญญัตินั้นนับเชื่อเพลิง พ.ศ. 2521

มาตรา 27 “ในกรณีที่ผู้กระทำผิดซึ่งต้องรับโทษตามพระราชบัญญัตินี้เป็นนิติบุคคล กรรมผู้จัดการ หรือผู้แทนของนิติบุคคลนั้นต้องรับโทษตามที่บัญญัติไว้สำหรับความผิด นั้นๆ ด้วย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนมิได้มีส่วนในการกระทำผิดของนิติบุคคลนั้น”

4. พระราชบัญญัติความคุณอาقار พ.ศ. 2522

มาตรา 72 “ในกรณีที่นิติบุคคลกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ให้ถือว่า กรรมการหรือผู้จัดการทุกคนของนิติบุคคลนั้นเป็นผู้ร่วมกระทำผิดกับนิติบุคคลนั้น เว้นแต่ จะพิสูจน์ได้ว่า การกระทำของนิติบุคคลนั้นได้กระทำโดยตนมิได้รู้เห็นยอมด้วย”

5. พระราชบัญญัติมาตราชั้ง ดาว วัด พ.ศ. 2466

มาตรา 33 “ในคดีทั้งปวงที่ตัวแทนหรือลูกจ้างกระทำการผิดที่ระบุไว้ในมาตรา 29, 30, 31 และ 32 ท่านให้ถือว่านายจ้างเป็นตัวการในคดีความผิดนั้น แต่ว่าความผิดเช่นว่า นี้ต้องเกิดขึ้น เพราะเหตุตัวแทนหรือลูกจ้างกระทำการ หรือกระทำเพื่อประโยชน์ของนาย จ้าง”

ข้อสังเกต หลักผู้ได้กล่าวอ้าง ผู้นั้นมีหน้าที่นำสืบนั้น บางครั้งข้อต่อสู้ตามคำให้ การของจำเลยก็เป็นเรื่องยากที่จะพิจารณาตัดสินใจได้ว่า ข้อต่อสู้ตามคำให้การของจำเลยนั้น เป็นการปฏิเสธข้ออ้างตามคำฟ้องของโจทก์หรือเป็นการกล่าวอ้างข้อเท็จจริงขึ้นใหม่อันมีผล ทำให้การพิสูจน์ตกแก่จำเลย ขณะนี้จึงต้องพิจารณาคำให้การของจำเลยให้ละเอียดกี ด้วน ซึ่งบางครั้งต้องอาศัยประสนการณ์และศึกษาจากคำพิพากษาของศาลฎีกาเป็นตัวอย่าง แต่อย่างไรก็ตามอาจสรุปหลักเกณฑ์เป็นข้อสังเกตเพิ่มเติมได้ดังนี้

1. ในกรณีที่จำเลยให้การรับข้อเท็จจริงตามข้อกล่าวอ้างของโจทก์ แล้วกล่าวอ้างข้อ เท็จจริงอย่างอื่นขึ้นใหม่เป็นข้อต่อสู้เพื่อให้จำเลยไม่ต้องรับผิด ดังนี้ถือว่าจำเลยเป็นผู้กล่าว อ้างซึ่งการกระการพิสูจน์ข้อเท็จจริง (ตามที่จำเลยกล่าวอ้างขึ้นใหม่) ตกแก่จำเลย เช่น

คำพิพากษาศาลมีน้ำที่ 598/2485 โจทก์ฟ้องว่าจำเลยตกลงขายข้าวสารให้โจทก์ โจทก์ไปขอรับข้าวสาร จำเลยกลับไม่ยอมขาย จึงฟ้องเรียกค่าเสียหาย จำเลยให้การรับว่าได้ ตกลงขายข้าวสารจริง แต่โจทก์ไม่มา收取ข้าวในวันที่กำหนดไว้ จำเลยจึงรับมัดจำตามข้อ สัญญา ดังนี้ประเด็นตกเป็นหน้าที่จำเลยนำสืบก่อนว่า ได้มีข้อตกลงกำหนดวันให้โจทก์มา รับข้าว ซึ่งโจทก์ได้ผิดสัญญาเอง

คำพิพากษาศาลมีน้ำที่ 122/2490 โจทก์ฟ้องแบ่งมรดก จำเลยต่อสู้ว่าได้แบ่งมรดก กันเสร็จไปแล้วโดยโจทก์ได้สวน 2 แปลง โจทก์แฉลงว่าได้เข้าครอบครองสวน 2 แปลง จริง แต่ไม่ใช่เพราะจำเลยแบ่งให้ ดังนี้ เป็นหน้าที่ของจำเลยจะต้องนำสืบว่าได้มีการแบ่ง มรดกແล็วจริง เพราะคำของโจทก์มิใช้รับในข้อแบ่งมรดก

โจทก์ฟ้องแบ่งทรัพย์มรดก เมื่อจำเลยต่อสู้ว่าทรัพย์สิ่งใดเจ้ามรดกยกให้จำเลยใน ขณะจำเลยยังมีชีวิตอยู่ ก็เป็นหน้าที่ของจำเลยจะต้องนำสืบ

ในคดีที่นี้ประเด็นหลักข้อ บางข้อโจทก์ต้องนำสืบก่อน บางข้อจำเลยต้องนำสืบ ก่อน เมื่อศาลมั่งให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งนำสืบก่อนแล้วทั้งสองฝ่ายไม่สืบพยาน ศาลก็คงต้องตัด สินในเรื่องหน้าที่นำสืบไปตามกฎหมาย

คำพิพากษากฎีกาที่ 971/2496 โจทก์ฟ้องข้อได้จໍาเลยออกจากที่ดินที่โจทก์ซื้อ จากจำเลย จำเลยรับว่าทำสัญญาดังกล่าวจริง แต่โจทก์ใช้กลั้นอ่อนด ความจริงเจตนาขายฝ่าก จำเลยมีหน้าที่นำสืบก่อน

คำพิพากษากฎีกาที่ 2094/2497 จໍาเลยเข้ามาทำงานกับโจทก์ และรับสินค้าจาก โจทก์ไปจำหน่าย แล้วบังไม่ชำระค่าสินค้านั้น จำเลยอ้างว่าเป็นหุ้นส่วนกับโจทก์ เป็นหน้าที่ จำเลยต้องนำสืบว่าจໍาเลยเป็นหุ้นส่วนกับโจทก์ มิฉะนั้นจໍาเลยต้องใช้ราคาให้โจทก์

คำพิพากษากฎีกาที่ 1237/2501 ฟ้องขอให้จໍาเลยชำระหนี้เงินกู้ จໍาเลยให้การว่า ได้ชำระหนี้ให้ ข. สามีโจทก์แล้ว เป็นหน้าที่จໍาเลยนำสืบตามข้อต่อไปนี้ โจทก์รับว่า ข. ให้ ความยินยอมเมื่อเวลาทำสัญญาอันเป็นมูลหนี้เดิม แม้จะฟังว่า ข. เป็นสามีโจทก์ในขณะนั้น ก็ยังฟังไม่ได้ว่า ข. ยังเป็นสามีโจทก์ในขณะที่รับชำระหนี้ เมื่อไม่สืบพยานจໍาเลยต้องแพ้

หมายเหตุ คำพิพากษากฎีกาที่ 1237/2501 เป็นกรณีที่จໍาเลยรับว่าได้กู้เงิน โจทก์จริงแต่อ้างว่าได้ชำระหนี้แล้วเป็นการอ้างข้อเท็จจริงขึ้นใหม่ภาระการพิสูจน์จึงตกแก่ จำเลย แต่มีคำพิพากษาของศาลฎีกาที่น่าสนใจอีกดีหนึ่งซึ่งข้อเท็จจริงใกล้เคียงกัน จึงนำมา พิจารณาเปรียบเทียบให้เห็นชัดเจน คือ คำพิพากษากฎีกาที่ 326/2508 โจทก์ฟ้องว่า จำเลยกู้เงินโจทก์ 2 ครั้ง ครั้งหนึ่งชำระแล้ว อีกครั้งหนึ่งยังไม่ได้ชำระ ขอให้ศาลบังคับให้ จໍาเลยชำระหนี้ที่ยังไม่ได้ชำระ จໍาเลยให้การว่ากู้เงินโจทก์เพียงครั้งเดียวและชำระไปแล้ว เมื่อโจทก์รับว่าได้ชำระหนี้แล้ว แต่กล่าวอ้างว่าเป็นการรับชำระหนี้ตามสัญญาที่ก็ยังมั่น หนึ่ง โจทก์จะต้องนำสืบก่อนในข้อนี้ เพราะทางฝ่ายจำเลยไม่ได้กล่าวข้อเท็จจริงอะไรขึ้นมา อีกเดียว (จะเห็นได้ว่าเรื่องนี้ โจทก์อ้างว่ามีการกู้เงินกัน 2 ครั้ง ชำระแล้ว 1 ครั้ง จึงฟ้อง เรียกให้จໍาเลยชำระหนี้เงินกู้ครั้งที่ยังไม่ชำระ ที่จໍาเลยให้การว่ามีการกู้กันเพียงครั้งเดียวและ ชำระหนี้แล้ว แสดงว่าจໍาเลยให้การปฏิเสธการกู้ครั้งที่ยังไม่ชำระว่าจໍาเลยไม่ได้กู้ หน้าที่นำ สืบจึงตกแก่โจทก์)

คำพิพากษาคดีที่ 636-640/2502 โจทก์ฟ้องขอให้ขับไล่จำเลยออกจากห้องเช่า โดยอ้างว่าจำเลยผิดนัดไม่ชำระค่าเช่า จำเลยให้การต่อสู้ว่า จำเลยนำค่าเช่าไปชำระให้โจทก์แล้ว แต่โจทก์ไม่ยอมรับ ดังนี้ เท่ากับจำเลยยอมรับว่าได้ค้างค่าเช่าโจทก์อยู่จริง จำเลยจึงมีหน้าที่นำสืบให้สมข้อต่อสู้ เมื่อจำเลยไม่สืบพยาน ก็ไม่มีทางชนะคดีโจทก์ได้

คำพิพากษาคดีที่ 1318/2505 โจทก์ฟ้องว่า จำเลยถูกเงินโจทก์ไป 1,100 บาท แล้วไม่ใช้จึงขอให้ใช้ จำเลยต่อสู้ว่าบุตรจำเลยลักษณะบุตรสาวไป เจ้าพนักงานเปรียบเทียบให้บุตรจำเลยเสียค่าสินสด 2,000 บาท โจทก์จำเลยตกลง จำเลยมอบเงินสด 400 บาท สร้อยคอทองคำราคากลาง 500 บาท ให้โจทก์ไป ที่เหลือ 1,100 บาท จำเลยทำสัญญาไว้ให้โจทก์ไว้ คือฉบับที่โจทก์ฟ้อง แต่โจทก์กลับไม่ยอมให้บุตรจำเลยอยู่กินกับบุตรโจทก์ แล้วโจทก์จำเลยไม่สืบพยาน ดังนี้ฟังได้ว่าการถูกเงินดังกล่าวมีมูลหนึ่ง ถือได้ว่าการถูกยึมเงินตามสัญญาที่โจทก์ฟ้องบริบูรณ์แล้ว ที่จำเลยอ้างข้อเท็จจริงต่อไปว่าโจทก์ไม่ยอมให้บุตรจำเลยอยู่กินกับบุตรโจทก์ เป็นข้อต่อสู้ที่จำเลยอ้างขึ้นเพื่อให้พันความรับผิด จำเลยจึงมีหน้าที่นำสืบก่อน เมื่อจำเลยไม่สืบจำเลยก็ไม่พันความรับผิด

คำพิพากษาคดีที่ 1131/2520 จำเลยทราบข้อสัญญาการประกันราคาตามประกาศเรียกประกันราคาของโจทก์แล้ว จึงยื่นของประกันราคา เมื่อจำเลยประนูลได้ก็ต้องผูกพันตามสัญญานั้น โจทก์ฟ้องเรียกค่าเสียหายเนื่องจากจำเลยประนูลได้แล้วไม่มาทำสัญญากร่อสร้าง จำเลยรับว่าได้ยื่นของเสนอราคาริบบิ้ง แต่อ้างว่าจำเลยไม่ผูกพันตามสัญญา ดังนี้ประเด็นที่ว่าคำเสนอของจำเลยยังคงผูกพันจำเลยหรือไม่ จำเลยต้องมีหน้าที่นำสืบก่อน

คำพิพากษาคดีที่ 913/2527 โจทก์ฟ้องว่าฝากรทรัพย์ 3 รายการ ไว้แก่จำเลย และจำเลยยังไม่คืนให้ จำเลยให้การรับว่าโจทก์ฝากรไว้จริง แต่โจทก์มากอดคืนและจำเลยได้คืนให้โจทก์ไปหมดแล้ว ดังนี้ จำเลยมีหน้าที่นำสืบให้ได้ความว่าได้คืนทรัพย์แก่โจทก์ตามที่อ้าง

คำพิพากษาคดีที่ 331/2528 จำเลยที่ 1 ให้การรับว่าได้ทำบันทึกข้อตกลงให้โจทก์ไว้จริงแต่ต่อสู้ว่าทำโดยถูกปั่นปุ่น ส่วนจำเลยที่ 2 ให้การรับว่าได้ทำหนังสือค้ำประกันไว้จริง แต่ต่อสู้ว่ากระทำการโดยสำคัญผิด ฉะนั้นประเด็นที่ว่าจำเลยที่ 1 ถูกปั่นปุ่นหรือไม่ และ

จำเลยที่ 2 สำคัญผิดหรือไม่ จึงเป็นข้อเท็จจริงที่จำเลยทั้งสองกล่าวอ้างขึ้นมาใหม่ การการพิสูจน์ข้อเท็จจริงดังกล่าวจึงตกเป็นหน้าที่ของจำเลยทั้งสองเป็นฝ่ายนำสืบค่อน ไม่ใช่ฝ่ายโจทก์

คำพิพากษากฎิกาที่ 465/2534 โจทก์ฟ้องให้จำเลยที่ 1 รับผิดในฐานะผู้ชักจูงทำ การประมาทดelinเล่อ ทำให้เรื่อโจทก์มลงได้รับความเสียหาย จำเลยที่ 1 ให้การปฏิเสธ ความรับผิดว่าเหตุที่เรื่องมเพราะเหตุสุคิวัย อันเป็นการกล่าวอ้างข้อเท็จจริงขึ้นมาใหม่เพื่อ ให้ตนพ้นความรับผิด ภาระการพิสูจน์ข้อเท็จจริงเพื่อสนับสนุนข้ออ้างตามคำให้การจึงตก แก่จำเลยที่ 1 ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 84 วรรคแรก

คำพิพากษากฎิกาที่ 596/2534 จำเลยยอมรับว่า บ. เป็นทายาทผู้มีสิทธิรับมรดก ของ จ. และได้ถึงแก่กรรมไปแล้วจริง แต่อ้างว่า บ. ได้ทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินส่วนของ ตนให้บุคคลอื่นไปแล้วจึงไม่ตกลได้แก่โจทก์ทั้งสอง ซึ่งเป็นทายาทโดยธรรม จึงเป็นกรณีที่ จำเลยกล่าวอ้างข้อเท็จจริงขึ้นใหม่หน้าที่นำสืบข้อเท็จจริงตกแก่จำเลย ตามประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 84 วรรคแรก

คำพิพากษากฎิกาที่ 3947/2536 จำเลยให้การรับว่าได้รับประกันภัยรถบันต์ของ โจทก์ที่ 1 ไว้จริง แต่จำเลยไม่ต้องรับผิดตามสัญญาประกันพระผู้ขับรถยนต์คันดังกล่าวไม่ ได้รับอนุญาตให้ขับรถยนต์ตามกฎหมาย ซึ่งเป็นข้อยกเว้นความรับผิดตามกรมธรรม์ประกันภัย ข้ออ้างดังกล่าวจำเลยเป็นฝ่ายกล่าวอ้างขึ้นในคำให้การ จึงมีหน้าที่นำสืบในข้อนี้

คำพิพากษากฎิกาที่ 4343/2539 โจทก์กล่าวอ้างว่าบ้านและที่ดินพิพากเป็นของ โจทก์ที่ 1 กิ่งหนึ่ง อีกกิ่งหนึ่งเป็นมรดกของ จ. สามีโจทก์ที่ 1 ซึ่งตกได้แก่โจทก์ทั้งเจ้า และจำเลยในฐานะทายาทส่วนละเอ่าๆ กัน จำเลยต่อสู้ว่าบ้านและที่ดินพิพากจำเลยเป็นเจ้า ของแท้ผู้เดียวตามข้อตกลงของทายาท จำเลยครอบครองโดยสงบ เปิดเผย ด้วยเจตนาเป็น เจ้าของมากกว่า 10 ปีแล้ว จึงได้สิทธิครอบครอง เป็นเรื่องที่จำเลยกล่าวอ้างว่า บ้านและที่ดินพิพากมีการแบ่งปันตามมาเป็นของจำเลย แม่จำเลยเป็นผู้มีชื่อในหนังสือรับรองการทำ ประโภชน์ และได้รับประโภชน์จากข้อสันนิษฐานตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1373 จำเลยยังต้องพิสูจน์ให้เห็นว่าจำเลยได้รับส่วนแบ่งในทรัพย์สินตามข้อตกลง

ของทายาท โดยชอบและได้ครอบครองเพื่อตน และโดยสุจริต อันเป็นข้อเท็จจริงที่จำเลยก ขึ้นใหม่อีกด้วย

ในคดีแรงงานซึ่งลูกจ้างฟ้องขอให้บังคับนายจ้างจ่ายค่าชดเชยให้แก่ลูกจ้างนั้น หาก นายจ้างให้การต่อสู้คดีว่าตนมีเหตุที่จะไม่ต้องจ่ายค่าชดเชยให้แก่ลูกจ้างด้วยเหตุใดตามที่กำหนดเป็นข้อยกเว้นไว้ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 มาตรา 119 เช่น อ้างว่าลูกจ้างทุจริตต่อหน้าที่ จงใจทำให้นายจ้างได้รับความเสียหาย ประมาทเลินล่อเป็นเหตุให้นายจ้างได้รับความเสียหายอย่างร้ายแรง ฝ่าฝืนข้อบังคับเกี่ยวกับการทำงาน หรือ ระเบียบหรือคำสั่งของนายจ้างอันชอบด้วยกฎหมายและเป็นธรรม ลูกจ้างจะถูกห้ามที่เป็นเวลาสามวันทำงานติดต่อกันโดยไม่มีเหตุอันสมควรก็ได้ ให้การต่อสู้คดีของนายจ้างดังกล่าวถือได้ว่านายจ้างยอมรับว่านายจ้างได้เลิกจ้างลูกจ้างจริง ซึ่งโดยปกติแล้วนายจ้างจะต้องจ่ายค่าชดเชยให้แก่ลูกจ้างตามกฎหมายคุ้มครองแรงงาน การอ้างเหตุไม่ต้องจ่ายค่าชดเชยของนายจ้างเป็นการกล่าวอ้างข้อเท็จจริงขึ้นใหม่ ภาระการพิสูจน์ย่อมตกแก่จำเลย

2. ในกรณีที่จำเลยให้การปฏิเสธฟ้องโจทก์โดยอ้างเหตุผลประกอบการปฏิเสธมาด้วย (ไม่ใช่วรับข้ออ้างตามคำฟ้องแล้วอ้างข้อต่อสู้ขึ้นใหม่) ดังนี้ ไม่ถือว่าจำเลยกล่าวอ้างข้อเท็จจริงขึ้นใหม่ หน้าที่นำสืบตกโจทก์ เช่น

- คำพิพากษากฎีกาที่ 1050/2506 โจทก์ฟ้องว่าบรรยายโจทก์ได้อาประกันชีวิตไว้แก่บริษัทจำเลย ในกรณีตายเพราะอุบัติเหตุ และในระหว่างอายุ บรรยายโจทก์ได้รายชื่อนี้โดยอุบัติเหตุลูกງูพิษกัด ขอให้จำเลยชำระเงินตามข้อตกลงในกรมธรรม์ประกันชีวิต จำเลยให้การต่อสู้คดีว่า บรรยายโจทก์ตายเนื่องจากลูกโจทก์กับพวกร่วมแผนนำงูพิษมาให้กัดบรรยายโจทก์ หรือนำบรรยายโจทก์ไปให้กับพิษกัดจนถึงแก่ความตาย ดังนี้ เห่ากับจำเลยปฏิเสธว่า บรรยายโจทก์ไม่ได้ตายเพราะลูกงูกัดเอง คือไม่เป็นอุบัติเหตุนั้นเอง เมื่อโจทก์กล่าวอ้างว่า เป็นอุบัติเหตุ โจทก์ก็ต้องนำสืบก่อน

- คำพิพากษากฎีกาที่ 219/2507 โจทก์ฟ้องว่าจำเลยกู้ยืมเงินของโจทก์ไป จำเลยให้การต่อสู้คดีว่า จำเลยไม่ได้กู้ยืมเงินโจทก์ไม่เคยทำสัญญาภัย และฟ้องแพ้กับว่าจำเลยจำนวนที่คิดเพื่อเป็นประกันการสั่งซื้อรถยานที่โจทก์จะสั่งมาให้จำเลย ดังนี้ เป็นหน้าที่ของโจทก์ที่

จะต้องนำสืบก่อนให้ข้อเท็จจริงปรากฏดังฟ้อง ส่วนข้อที่จำเลยต่อสู้และฟ้องแข้งว่าจำเลย
จำนำที่ดินเป็นประกันการสั่งซื้อรบทนั้นเป็นแต่เพียงเหตุผลประกอบการปฏิเสธหนี้อันเป็น^{ประชาน}ที่โจทก์อาศัยเป็นเหตุเรียกร้องเท่านั้น (คดีนี้จำเลยปฏิเสธเรื่องการคืนเงินตามฟ้อง แต่
ถ้าเรื่องสัญญาจำนำของเป็นเหตุผลประกอบการปฏิเสธหนี้เงินกู้เท่านั้น)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1648/2513 โจทก์ฟ้องถึงว่าที่พิพาทเป็นของโจทก์โดยมี
ส.ค. 1 และ น.ส. 3 เป็นหลักฐาน จำเลยให้การต่อสู้ว่า ที่พิพาทเป็นทางสาธารณณะและ
แผนที่ตามสำเนา ส.ค. 1 และ น.ส. 3 ท้ายฟ้องโจทก์ยังไม่ถูกต้อง ประเด็นที่จะต้อง^{วินิจฉัย}มีเพียงว่า ที่ดินพิพาทเป็นของโจทก์จริงดังฟ้องหรือไม่ โจทก์เป็นฝ่ายกล่าวถึงว่า
ต้องเป็นฝ่ายนำสืบก่อน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 376/2525 โจทก์ฟ้องขอแบ่งที่นา ส.ค 1. จากจำเลยถึงว่า
เป็นมรดกของปู่โจทก์ ซึ่งตกได้แก่โจทก์และจำเลยร่วมกัน และได้ครอบครองร่วมกันมา^{จำเลยให้การว่าปู่ของโจทก์ยกที่นาพิพาทให้แก่บิดาของจำเลยก่อนตาย จำเลยได้ครอบครอง}ที่พิพาทโดยเจตนาเป็นเจ้าของตลอดมาเป็นเวลาประมาณ 30 ปีแล้ว โจทก์และบิดาโจทก์ไม่^{เคยเข้าเกี่ยวข้อง ดังนี้ เท่ากับจำเลยปฏิเสธว่าที่พิพาทไม่ใช่ของมรดกและโจทก์ไม่ได้ครอบ}ครอง โจทก์จึงมีหน้าที่นำสืบตามข้อกล่าวถึง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5400/2537 โจทก์ฟ้องเรียกที่ดินคืนจากจำเลยทั้งสองโดยถึง
ว่าโจทก์มอบที่ดินให้จำเลยทั้งสองทำกินต่างหากเบี้ย จำเลยทั้งสองให้การต่อสู้ว่าโจทก์ขาย
ที่พิพาทให้จำเลยทั้งสองแล้ว ถือว่าจำเลยทั้งสองให้การปฏิเสธโดยมิได้ตั้งประเด็นขึ้นมาใหม่ ^{เพราะข้อเท็จจริงที่ว่าโจทก์ขายที่ดินให้จำเลยทั้งสองแล้วนั้น เป็นเพียงเหตุผลของการ}ปฏิเสธ โจทก์ต้องมีหน้าที่นำสืบข้อเท็จจริงเพื่อสนับสนุนข้ออ้างตามคำฟ้องของโจทก์ที่ว่า^{โจทก์มอบที่พิพาทให้จำเลยทั้งสองทำกินต่างหากเบี้ย ไม่ใช่เป็นหน้าที่ของจำเลยทั้งสองที่จะต้องนำสืบพิสูจน์ว่า ถ้ายังมีข้อผูกพันในสัญญาขายที่พิพาทเป็นของโจทก์}

สำหรับคดีแรงงานในกรณีที่ลูกจ้างเป็นโจทก์ฟ้องนายจ้างกล่าวว่านายจ้างเลิกจ้าง
ลูกจ้างโดยไม่เป็นธรรมตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน
พ.ศ. 2522 มาตรา 49 นั้น การที่จำเลยซึ่งเป็นนายจ้างให้การต่อสู้คิดว่า จำเลยเลิกจ้างลูกจ้าง

ด้วยสาเหตุลูกจ้างทุจริตต่อหน้าที่ก็คือ ลูกจ้างประมาทดelinแล่อเป็นเหตุให้นายจ้างได้รับความเสียหายก็คือ ลูกจ้างฝ่าฝืนระเบียบข้อบังคับต่างๆ ของนายจ้างก็คือ หรือนายจ้างมีสาเหตุอื่นใดอันสมควรที่จะเลิกจ้างก็คือ การเลิกจ้างดังกล่าวไม่เป็นการเลิกจ้างที่ไม่เป็นธรรม ดังนี้ ไม่ถือว่าจำเลยรับข้ออ้างของโจทก์แล้วอ้างข้อต่อสู้ขึ้นใหม่ คำให้การของจำเลยดังกล่าวเป็นการปฏิเสธฟ้องของโจทก์ว่าจำเลยมีเหตุอันสมควรที่จะเลิกจ้างโจทก์ไม่เป็นการเลิกจ้างที่ไม่เป็นธรรมโดยอ้างเหตุผลของการเลิกจ้าง (ที่จะทำให้ไม่เป็นการเลิกจ้างไม่เป็นธรรม) ภาระการพิสูจน์ในกรณีเช่นนี้ย่อมตกแก่โจทก์

3. หากจำเลยให้การต่อสู้คดีว่าเอกสารที่โจทก์นำมาอ้างเป็นหลักแห่งข้อหาตามคำฟ้องเป็นเอกสารปลอม ต้องถือว่าจำเลยปฏิเสธว่าไม่ได้ทำเอกสารนั้นเป็นการปฏิเสธข้ออ้างตามคำฟ้อง โจทก์มีภาระการพิสูจน์ถึงความถูกต้องแท้จริงแห่งเอกสารนั้น เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 244/2497 (ประชุมใหญ่) โจทก์ฟ้องเรียกเงินที่จำเลยภูมิ 1,000 บาท จำเลยต่อสู้ว่าทำหนังสือภูมิเพียง 100 บาท ก็อปนับที่โจทก์ฟ้องจริง แต่โจทก์แก้จำนวนเงินในหนังสือเป็น 1,000 บาท เป็นคำให้การปฏิเสธความถูกต้องแท้จริงแห่งเอกสาร โจทก์มีหน้าที่นำสืบถึงความถูกต้องแท้จริงแห่งเอกสารภูมิ เมื่อโจทก์จำเลยไม่สืบพยานโจทก์ต้องแพ้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1501/2497 โจทก์ฟ้องเรียกเงินภูมิ จำเลยต่อสู้ว่าสัญญาปลอมโดยโจทก์หลอกให้จำเลยลงชื่อและจำเลยเข้าใจว่าเป็นการสำรวจไร่นา โจทก์มีหน้าที่นำสืบก่อน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2370/2529 โจทก์อ้างว่าพระภิกษุทำพินัยกรรมยกทรัพย์มรดกให้โจทก์ ผู้ร้องสองสอดคดต่อสู้ว่าพินัยกรรมนั้นปลอม เช่นนี้ เป็นหน้าที่ของโจทก์ผูกคล่อง อ้างจะต้องนำสืบให้ได้ความว่าพินัยกรรมนั้นไม่ปลอม

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 61/2530 โจทก์ฟ้องให้จำเลยชำระเงินตามสัญญาภูมิซึ่งจำเลยให้การว่าลงชื่อโดยถูกบังคับหรือหลอกลวง โดยในสัญญาภูมิได้กรอกข้อความใดและไม่เคยรับเงินซึ่งเป็นการต่อสู้ว่าสัญญาภูมิเงินไม่สมบูรณ์ ภาระพิสูจน์ตกโจทก์ และโจทก์มีหน้าที่นำสืบก่อน แต่เมื่อโจทก์นำสืบได้ความว่ามีการภูมิซึ่งกันแล้ว จำเลยจึงต้องมีภาระการ

พิสูจน์ให้ศาลเห็นตามข้อต่อไปนี้ (การที่จำเลยให้การว่าลงชื่อในสัญญาภัยโดยถูกบังคับหรือหลอกลวง โดยขณะนั้นสัญญายังไม่มีข้อความใดเป็นการอ้างว่าสัญญาภัยดังกล่าวเป็นสัญญาปลอม แต่คำพิพากษาศาลมีการบันทึกไว้แล้วว่าสัญญาภัยเงินไม่สมบูรณ์ จึงอาจทำให้สงสัยว่าจะเป็นเพียงกรณีหนึ่งไม่สมบูรณ์ได้แต่อย่างไรก็ตามศาลมีคำวินิจฉัยว่าการพิสูจน์ตอกแก่โจทก์ซึ่งถูกต้องตามหลักนี้แล้ว)

คำพิพากษาศาลมีคดีที่ 3958/2535 จำเลยที่ 1 ให้การว่า ได้ลงลายมือชื่อในสัญญาภัยให้โจทก์ไว้ในขณะที่ยังไม่ได้มีการกรอกข้อความ ส่วนจำเลยที่ 2 และที่ 3 ให้การว่า ลงลายมือชื่อในสัญญาค้ำประกันเงินกู้ให้โจทก์ไว้ในขณะที่ยังไม่ได้มีการกรอกข้อความ เท่ากันเป็นการปฏิเสธฟ้องโจทก์ว่าสัญญาภัยเงินและสัญญาค้ำประกันเงินกู้เป็นเอกสารปลอม เมื่อโจทก์กล่าวอ้างว่าจ่ายที่ 1 ทำสัญญาภัยยืน และจ่ายที่ 2 และที่ 3 ทำสัญญาค้ำประกัน โจทก์จึงมีภาระการพิสูจน์ตามที่กล่าวอ้าง

ข้อสังเกต แต่ถ้าเอกสารที่จำเลยต่อสู้ว่าเป็นเอกสารปลอมนั้นเป็นเอกสารมหาชนแล้ว โจทก์ย่อมได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 127 ว่าเป็นข้อเท็จจริงและถูกต้อง หน้าที่นำสืบยื่นต่อกำ行列ที่จะต้องนำสืบความไม่ถูกต้องเท็จจริง เช่น

คำพิพากษาศาลมีคดีที่ 608/2521 ทະเบียนสมรส ใบอนุบัตร สำเนาทะเบียนบ้าน เป็นสำเนาเอกสารมหาชนที่เจ้าพนักงานรับรองว่าถูกต้อง กฎหมายให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า เป็นเอกสารแท้ที่จริงถูกต้อง จำเลยอ้างว่าไม่ถูกต้องแท้ที่จริงอย่างไร จำเลยต้องนำสืบทักถำ เมื่อจำเลยไม่นำสืบให้เห็นเป็นอย่างอื่น เอกสารดังกล่าวย่อมรับฟังได้

คำพิพากษาศาลมีคดีที่ 848/2534 บัญชีรายชื่อของผู้ถือหุ้นของบริษัทจำเลย ซึ่งพนักงานเจ้าหน้าที่รับรองเป็นเอกสารมหาชน ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นของแท้ที่จริง และถูกต้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 127 เมื่อผู้ร้องอ้างว่าบัญชีรายชื่อผู้ถือหุ้นดังกล่าวไม่ถูกต้อง เพราะมีการทำร่องค่าหุ้นพิพาทดีมูลค่าแล้วผู้ร้องจึงมีหน้าที่นำสืบให้ได้ความ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 181/2536 ที่ดินพิพาทเป็นที่ดินมีโฉนดซึ่งเป็นเอกสาร
มหาชน แสดงความเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ของโจทก์ผู้มีชื่อในโฉนด ให้สันนิษฐานไว้ก่อน
ว่าถูกต้อง จำเลยผู้กล่าวอ้างว่าความจริงโจทก์มีชื่อเป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์แทนจำเลยซึ่งมิได้เป็น¹
ไปตามข้อความในเอกสารนั้น มีภาระการพิสูจน์ให้ปรากฏความจริงตามคำกล่าวอ้าง ตาม
ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 127

4. หากจำเลยให้การต่อสู้คดีว่าตนนิติกรรมสัญญาที่โจทก์นำมาฟ้องเป็นโมฆะ หรือต่อสู้
ว่าหนี้ตามฟ้องของโจทก์ไม่สมบูรณ์ ต้องถือว่าจำเลยรับว่าได้ทำนิติกรรมสัญญาไว้จริง หรือ²
ได้ก่อหนี้ตามข้ออ้างของโจทก์จริง เมื่อจำเลยอ้างว่าตนไม่ต้องรับผิดตามฟ้องโจทก์โดยอ้าง
เหตุที่ทำให้นิติกรรมสัญญาเป็นโมฆะขึ้นมา หรือเหตุที่ว่าหนี้ไม่สมบูรณ์ขึ้นมาต้องถือว่า
จำเลยเป็นฝ่ายกล่าวอ้างข้อเท็จจริงขึ้นใหม่ ภาระการพิสูจน์ตกแก่จำเลย (ที่ว่าหนี้ไม่
สมบูรณ์ เช่น จำเลยต่อสู้ว่าทำสัญญាទราบลอกคลวง ถูกข่มขู่ นิติกรรมเป็นโมฆะ³
แล้วนี้จำเลยมีหน้าที่นำสืบก่อน)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 507/2497 ฟ้องเรียกเงินตามสัญญาซื้อ จำเลยต่อสู้ว่าเป็นนิติ
กรรมอ้ำพรang ความจริงไม่ได้รับเงินโดยเมื่อจำเลยรับว่าได้ทำสัญญาซึ่งกล่าวชัดว่าได้รับเงิน⁴
ไปแล้ว เป็นหน้าที่จำเลยนำสืบตามข้อต่อสู้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 690/2511 โจทก์ฟ้องว่าจำเลยผิดสัญญาเช่าซื้อ จำเลยยอมรับ
ว่าผิดสัญญาจริง แต่ต่อสู้ว่าสัญญาเช่าซื้อเป็นโมฆะเพราะจำเลยเป็นคนต่างด้าว และจำเลย
สำคัญผิดในสาระสำคัญแห่งนิติกรรมดังนี้ จำเลยมีหน้าที่นำสืบก่อน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1727/2513 โจทก์ฟ้องว่าจำเลยขายฝากทรัพย์ให้แก่โจทก์
แล้วต่อมาจำเลยยังไม่ออกใบจากทรัพย์นั้น ขอให้ขับไล่ จำเลยรับว่าได้ทำสัญญาขายฝาก
จริง แต่เป็นการทำลงกันไว้เท่านั้น เมื่อมีคำรับรองจำเลยว่ามีการขายฝากกันไว้จริง และมี
ข้ออ้างของจำเลยเฉพาะขึ้นใหม่ว่า สมควรกันทำไว้ลงกันอีก ดังนี้ จำเลยก็ต้องนำสืบก่อน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 944/2515 โจทก์ฟ้องว่าจำเลยขายฝากที่ดินและเรือนไว้กับ
โจทก์พันกำหนด ได้คืนແຕคกเป็นสิทธิ์แก่โจทก์แล้วขอให้ขับไล่ จำเลยรับว่าผู้รับอน
อำนาจของจำเลยทำสัญญาขายฝากไว้กับโจทก์จริง แต่ต่อสู้ว่าการขายฝากไม่ชอบ เพราะผู้

รับมอบอำนาจของจำเลยมิได้รับมอบอำนาจให้ไปทำสัญญาข่ายฝากให้โจทก์ จำเลยยื่นมีหน้าที่นำสืบ เมื่อจำเลยไม่สืบพยานที่ต้องเป็นฝ่ายแพ้คดี

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 895/2517 โจทก์ฟ้องให้จำเลยชำระเงินตามสัญญาภี้ จำเลยให้การว่าจำเลยตกลงขายที่สวนให้โจทก์ แต่โจทก์กลับหลอกหลวงให้ทำสัญญาภี้ และจำเลยไม่ได้รับเงิน ดังนี้เป็นการต่อสู้ว่าสัญญาภี้ไม่สมบูรณ์ จำเลยมีหน้าที่นำสืบก่อน และการสืบในข้อนี้ไม่เป็นการสืบเปลี่ยนแปลงข้อความในสัญญาภี้ ไม่ขัดต่อประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 94

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2004/2523 เมื่อจำเลยรับว่าได้ทำสัญญาภี้และสัญญาค้ำประกันจริง แต่รับเงินไปเพียง 10,000 บาท เป็นการกล่าวอ้างว่าหนี้ตามสัญญางานส่วนไม่สมบูรณ์ เนื่องจากโจทก์นำดอกเบี้ยเกินอัตราที่กฎหมายกำหนดจำนวน 6,000 บาท ไปรวมเข้าด้วย เป็นเงินต้น 16,000 บาท มิใช่ปีนเรื่องที่กล่าวอ้างว่าสัญญาปลอม จำเลยมีหน้าที่นำสืบข้อเท็จจริงที่ตนกล่าวอ้าง เมื่อคู่ความต่างไม่สืบพยาน จำเลยต้องเป็นฝ่ายแพ้คดี

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4379/2530 ผู้เอาประกันชีวิตรู้อยู่แล้วตั้งแต่ก่อนเข้าทำสัญญาประกันชีวิตว่าตนป่วยเป็นโรคลมชัก แต่แคลงข้อความเป็นเท็จว่าตนมีสุขภาพดี ซึ่งหากผู้รับประกันภัยทราบความจริงจะไม่รับประกันชีวิตไว้ เช่นนี้ สัญญาประกันชีวิตเป็นโมฆะ

จำเลยผู้รับประกันชีวิตให้การต่อสู้ว่า จำเลยได้นบกอกล้างสัญญาประกันชีวิตที่ตกเป็นโมฆะแล้ว จำเลยจึงมีหน้าที่ดองนำสืบให้ได้ความว่าจำเลยทราบมูลอันจะนบกอกล้างได้ตั้งแต่เมื่อใด และได้นบกอกล้างสัญญาดังกล่าวภายใน 1 เดือนนับแต่วันทราบมูลอันจะนบกอกล้างแล้ว การที่จำเลยนำสืบแต่เพียงว่า จำเลยได้มีหนังสือแจ้งการนบกอกล้างไปยังผู้รับประกันชีวิตเท่านั้น ยังไม่อาจถือได้ว่าจำเลยได้นำสืบถึงการนบกอกล้างตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 865 วรรค 2

5. ในคดีร้องขัดทรัพย์ ผู้ร้องขัดทรัพย์อ้างว่าทรัพย์เป็นของตน โจทก์อ้างว่าเป็นของลูกหนี้ตามคำพิพากษา หน้าที่นำสืบทกผู้ร้องขัดทรัพย์

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 540/2526 คำร้องขอให้ปล่อยทรัพย์ตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 288 เป็นสมมือนคำฟ้องที่โจทก์เสนอข้อหาต่อศาลตาม มาตรา

1(3) ผู้ร้องจึงมีฐานะเสนอเป็นโจทก์ ส่วนโจทก์มีฐานะเสนอเป็นจำเลย เมื่อผู้ร้องกล่าว
อ้างว่าทรัพย์ที่ยืดเป็นของตน แต่โจทก์ยืนยันว่าเป็นของจำเลยซึ่งเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษา
เมื่อไม่มีข้อสันนิษฐานของกฎหมายอันเป็นคุณแก่ผู้ร้องแล้ว การการพิสูจน์ย้อมตกแก่ผู้
ร้องที่จะต้องนำสืบให้สมข้อกล่าวอ้างของตน

2. หลักการกำหนดหน้าที่นำสืบที่ว่า “ผู้ใดโต้แย้งหรือเสียประโยชน์จากข้อ
สันนิษฐานของกฎหมายที่ไม่เด็ดขาด เป็นฝ่ายมีหน้าที่นำสืบ เนื่องจากฝ่ายที่กล่าวอ้างซึ่ง
ตามปกติแล้วจะต้องเป็นฝ่ายมีหน้าที่นำสืบข้อเท็จจริง ได้รับประโยชน์จากการข้อสันนิษฐาน
ของกฎหมายอันเป็นข้อยกเว้นที่คุ้กความฝ่ายนั้น ไม่ต้องนำสืบ ในเบื้องต้นต้องถือว่าข้อเท็จ
จริงดังกล่าวรับฟังได้ตามที่กฎหมายสันนิษฐานไว้ จะนั้นฝ่ายที่โต้แย้งข้อเท็จจริงหรือเสีย
ประโยชน์จากการข้อสันนิษฐานของกฎหมายจึงต้องมีการการพิสูจน์ให้เห็นว่าข้อเท็จจริงไม่ได้
เป็นไปตามข้อสันนิษฐาน มิฉะนั้นตนจะต้องเป็นฝ่ายแพ้คดี